

GEORG LURICH

A-113573

Valmis tööks ja NSV Liidu kaitseks!

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU JUURES ASUV
KEHAKULTUURI- JA SPORDIKOMITEE

Georg Lurich

80 AASTAT SÜNNIST

EESTI NSV MAADLUSSEKTSIOON
TALLINN 1956

Koostaja: O. Langsepp

Toimetaja: G. Vaidla

Fotod: kaasaegsete postkaartide
reproduktsoonid

Ladumisele antud 20. IV 1956. Trükkimisele antud 23. IV 1956. Trükipoog-
naid 3. Paber 54×84. Tiraaž 2000.
Tellimise nr. 2433. MB-02171.
Trükikoda «Kommunist», Tallinn,
Pikk tn. 2.

На эстонском языке

Hind rbl. 2.—

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

SAATEKS

22. aprillil 1956 möödub 80 aastat päevast, mil sündis Georg Lurich — üks väljapaistvamaid kujusid maailma raskejõustiku ajaloos. Georg Lurich pühendas oma elu spordile. Teadliku ja järjekindla treeninguga saavutas ta niisuguse jõu ja meisterlikkuse, et käesoleva sajandi algul teda täie õigusega peeti maailma parimaks maadlejaks. Peale selle kuulusid tema nimele kümned maailmarekordid tõstmises.*) Georg Lurich saavutas kogu maailmas niisuguse populaarsuse, et juba tema eluajal loodi paljudes maades spordiseltsid, mis kandisid selle suure atleedi nime. Näiteks tegutsesid Saksamaal veel kaua aega Georg Lurichi nimelised raskejõustiku-, peamiselt töölisspordiseltsid.

Teiselt poolt võidakse Georg Lurichist kõneldes öelda, et ta oli ettevõtja, kes reisis palgaliste maadlejatega mööda maailma ringi, korraldas tšempionaate. Võidakse öelda, et nendel tšempionaatidel tehti kassa huvides demonstratsioonmaadlust ja kokkumängu, lavastati võite ja kaotusi. Seda muidugi oli, kuid Lurichi ja tema kaasaegsete tegevuse hindamisel ei tohi unustada toleaegeid tingimusi. Spordiliikumist selle tänapäevases tähenduses veel polnudki. Kergejõustikust, ujumisest ja teistest tänapäeva harrastatavamatest spordialadest oli ainult üksikutel mingisugune ettekujutus. Sportlasi-asjaarmastajaid ehk, nagu tol ajal öeldi — «lõbu-jõulasi» — oli väga vähe. Neil polnud nimetamisväärsed võimalusi arenguks ega oma võimete näitamiseks. Polnud staadione, võimlaid, ujulaid. Kes tahtis spordialal saavutada suuremaid tagajärgi ja kuulsust, pidi kasutama tol ajal peaaegu ainukest areeni — tsirkuse areeni, kus võis teha mitmesuguseid jõunumbreid ja näidata oma võimeid maadluses.

Kutselisel atleedil jäi ainult valida, kas jääda palgaliseks maadlejaks või, kui tal oli võimeid ja ettevõtlikkust, hakata ettevõtjaks, tšempionaatide korraldajaks. Viimati nimetatud võimalust kasutas enamik toleaegetest kuulsamatest atleetidest, nagu Poddubnõi, Pytlasinski, Jankovski, Moor-Znamenski ja teised. Sellele teele asus ka Georg Lurich.

Muidugi ei hinda meie Lurichit osava ja leidliku ettevõtjana, vaid inimesena, kel on hindamatud teened kehakultuuri ja spordi, eriti aga klassikalise maadluse arendamisel ja propageerimisel. Visadusest ja järjekindlusest, millega koolis võimlemistundidest

*) Tol ajal polnud rekordite arv piiratud tõstmisviisidega.

vabastatud kidur poiss arendas end maailma tugevaimaks atleediks ja maadlejaks, püüdsid paljud võtta eeskuju juba siis, ja sünnib seda teha ka tänapäeva noortel. Ka kaasaja parimatel maadlejatel kõlbab tähelepanelikult läbi lugeda Georg Lurichi ligi pool sajandit tagasi paberile pandud mõtteid võistluseks valmistumisest, vastase tundmaõppimisest, võistluse taktikast ja strateegiast. On kasulik teada, kuidas Lurich, kes tänapäeval kuuluks poolraskekaallaste hulka, arvestas «maadlusühikuid» ning «astudes liitu loodusseadustega», likvideeris endast peaaegu poole suurema ja raskema vastase füüsilise ülekaalu. Põhiliselt peavad ka tänapäeval paika tema seisukohad sportlase mitmekülgse arenemise ja karske eluviisi kohta.

Hindame Georg Lurichit raskejõustiklasena, kes arendas edasi klassikalist maadlust ja lõi palju uusi võtteid. Kuid kõige rohkem hindame teda atleedina, kes oma paljude esinemistega, olgu jõunumbritega või maadlusega, sõnavõtude või kirjutustega ning võistluste korraldamisega ja võitjaile aurahade andmisega linna või maakonna «esimesele rammumehele», äratas ja õhutas huvi raskejõustiku, esmajoones muidugi maadluse vastu.

Georg Lurich muutus rahva hulgas nii populaarseks ja armastatuks, et temast loodi palju legende ja lugusid, mida vanemad inimesed mäletavad tänase päevani. Tol ajal loodi kogu Eestis paljud mitteametlikud raskejõustikuringid, kus noormehed käisid koos, harjutasid ja võistlesid, et saada niisama osavateks ja tugevateks nagu oli «Meie Jüri» — Georg Lurich. Liialdamata võib öelda, et Lurichil on oma jagu «süüd» selles, et maadlus on muutunud eesti rahva hulgas nii populaarseks, et mõnekümne aasta jooksul on Eestis võrsunud terve rida kogu maailmas tuntud maadlejaid. Nimetagem vaid Lurichi otseseid õpilasi Aleksander Abergi, Gustav Vaherit ja Jaan Jaagot. Meenutagem Martin Kleini «maratonmaadlust» Stokholmi olümpiamängudel. Tuletagem meelde Kristjan Palusalu suurepärasest kahekordset võitu Berliini olümpiamängudel. Paljukordne NSV Liidu tšempion Johannes Kotkas on ühel maailmameistrivõistlustel võitnud hõbemedali, Euroopa meistriks on ta tulnud kolmel korral. XV olümpiamängudel saavutas Kotkas esikoha, ja on maailma spordiajaloo ainuke raskekaallane, kes on suutnud olümpiamängudel seljatada kõik vastased. August Englas on vaheldumisi harrastanud nii klassikalist kui ka vabamaadlust, ja mõlemas maadlusviisis on ta tulnud maailmameistriks.

Johannes Kotkalt ja August Englaselt meie ootame veelgi võite, sest maadleja suudab heas sportlikus vormis püsida kaua aastaid, ehk, kasutades Lurichi sõnu — «Aeg on maadlejale armuline».

Ka kergemates kehakaaludes on eesti rahva hulgast võrsunud olümpiamängude ja teiste rahvusvaheliste suurvõistluste võitjaid, nende kõikide loetlemine läheks siinkohal pikale. Ja vanadele meistritele võrsuvad kogu aeg väärilised järeltulijad. Äsja, 1956. aasta märtsis, said oma esimeste rahvusvaheliste võistluste «tuliristsed» Valdeko Trisberg, Endel Saar ja Arvo Möttus. NSV Liidu koondmeeskondade koosseisus nad kohtusid Iraani vabamaadlejatega, kes kuuluvad maailma parimate hulka. Kõik kolm võitsid, Saar sai maailmameistrist jagu koguni kahel korral.

Tiivustagu Georg Lurichi ja tema järeltulijate eeskuju tuhandeid noori asuma maadlusmatile, sest nüüd, Nõukogude Eestis on selleks kõik võimalused. Tiivustagu need suured eeskujud valmis-

tuma Eesti NSV maadlusmeeskondade liikmeid eelseisvateks võistlusteks niisama hoolikalt, nagu seda tegi Georg Lurich.

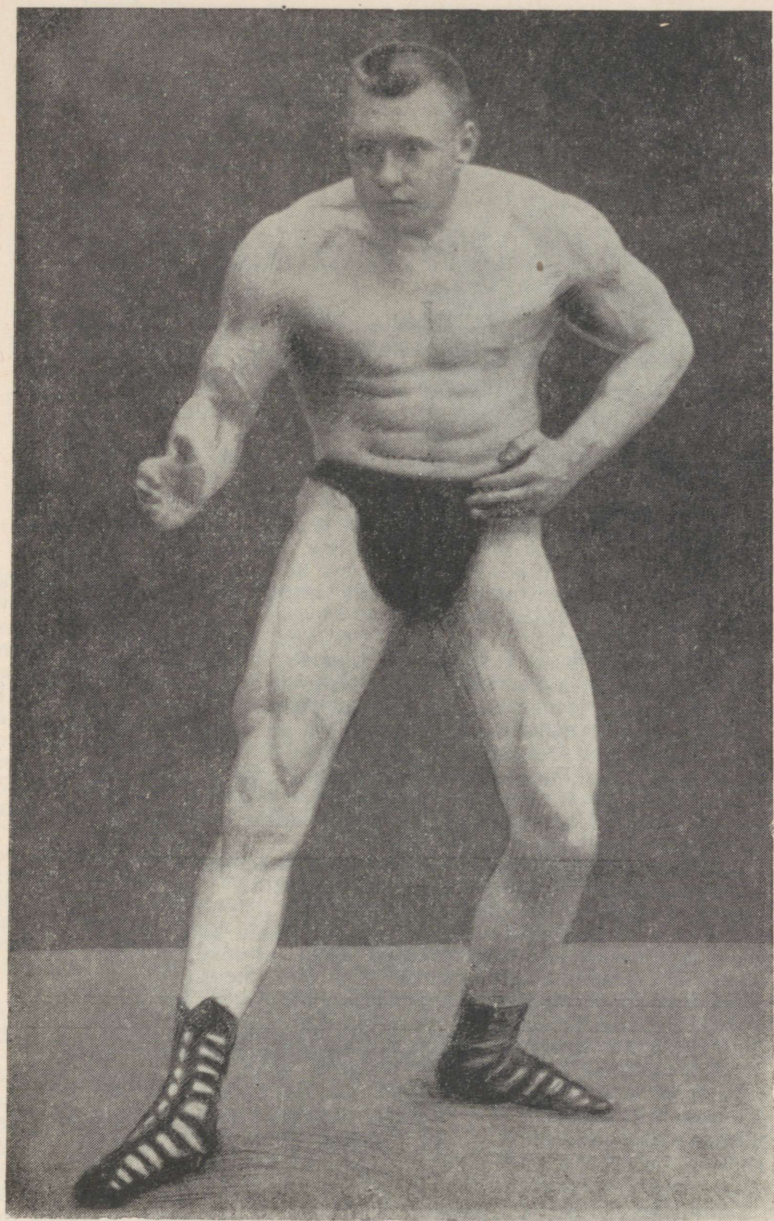
Järgnevalt on püütud anda lühike ülevaade Georg Lurichi elukäigust, tema saavutustest ja töökspidamistest. Kindlasti on veel paljudel mitmesugust materjali Lurichi elu ja tegevuse kohta (isiklikke mälestusi, rahvajutte, fotosid, väljalõikeid ajalehtedest jms.) või üldse — materjali meie raskejõustiku ajaloost. Võib-olla on teada inimesi, kel niisugust materjali on. Eesti NSV Maadlusseksiooni Presiidium on tänulik, kui sellest teatatakse, samuti igasuguste märkuste, paranduste, ettepanekute jne. eest, mis avaldatakse käesoleva brošüüri kohta. Kavatsusel on avaldada tulevikus pikem ülevaade eesti raskejõustiku minevikust, kuid et see teos tuleks võimalikult täielik, täisväärtuslik, selleks on tarvis kollektiivset tööd. Selleks palume kõiki nõu ja jõuga kaasa aidata.

Teated, märkused, ettepanekud jne. palume saata aadressil:

Tallinn,
Lai t. 34.

Eesti NSV Maadlusseksiooni Presiidium.

GEORG LURICHI ELUKÄIGUST

Georg Lurich sündis 22. aprillil 1876. aastal Väike-Maarjas Virumaal taluperemehe ja kaupmehe pojana. Lapsena ta olnud tugev, kuid haigestunud siis raskelt ja jäänudki haiglaseks, kidura kehaehitusega poisikeseks. 10-aastaselt astus ta Tallinna Realkooli (praegune II Keskkool), kus ta nõrga kehaehituse ja haigluse tõttu vabastati võimlemistundidest.

Möödunud sajandi lõpul hakkas raskejõustik Venemaal, nagu mujalgi Euroopas, jõudsalt arenema. Esimesteks, kes selleks tugeva tõuke andsid, olid elukutselised atleedid, kes rändasid linnast linna ning demonstreerisid oma jõudu ja osavust, peamiselt raskuste tõstmises ja maadlemises. See innustas paljusid noori treenima end sama tugevaks ja osavaks, nagu olid need jõumehed, — seda enam, et viimased kutsusid tavaliselt oma esinemistel kõiki soovijaid võistlema.

Lurich oli 12-aastane, kui nägi Tallinnas esinemas kahte saksa elukutselist atleeti — Leitner'it ja Lomberg'it. Nende jõud ja osavus jätsid poissi sügava mulje. Ta otsustas, maksku mis maksab, saada samuti «jõumeheks», ja hakkas treenima. Algul toimus see süsteemitult — maadles teiste poistega, tõstis raskusi ning tegi muid jõu- ja osavusharjutusi. Koolivaheajal maal isakodus kestis «treening» täie hooga edasi. Maadlusvastasteks eelistas noor Georg tavaliselt endast tugevamaid. Tõsteabinõudeks olid kivid ja kaalupommid. Harjutada tulnud poisil salaja, sest isale sellised «tambutused» ei meeldinud.

15-aastaselt hakkas noor Lurich juba süstemaatiliselt treenima. Tallinnas astus ta esimesse eesti raskejõustiku ringi, millele oli aluse pannud Gustav Bösberg 1888. aastal.

15-aastaselt toimunud ka Lurichi «esimene suurem jõukatse». Ta vedas nimelt ühe koolivennaga kihla, et surub korraga kummaski käes kahenaelised hantlid üles 3000 korda järjest. Lurich võitis kihlveo — ta surus pommikesed üles 4000 korda.

1894. aastal kirjutatakse ajalehes «Valgus» ühest noorest eesti jõumehest, kes kahtlemata polnud keegi muu kui Georg Lurich:

«Rammumehed on nüüd nii kangeks läinud, et ka Eestlaste seas mõndagi tugevat meest leida on. Nii on siin Eestimaal üks 17 aastane kangelane, kes harjutustega oma rammu välja näidanud on. Mina, pealtnägija, tahan tema tõstmise üle rohkem seletust anda. Oma noorte kontidega võib ta 4 puuda (160 naela)* ühe

*) 1 nael = 409,5 grammi.

käega ülesse tõsta ja selle nagu kannikese ühe käe pealt teise visata. On mehi, kes ühe käega 2 puuda (80 naela) tõstavad ja ennast sellejuures ka tugevaks nimetavad; mis vahe on aga 80 naela ja 160 naela vahel?! Imestamise väärt on see küll, et niisugune noor poisikene nii palju tõsta võib. Siis laskis jõumees 10 puuda (400 naela) vihtisid kokku siduda, ja tõstis seda maast ühe sõrmega üles, kus juures ta pahemas käes sirgelt 95 naela pidas. Siis laskis jõumees ennast käte ja jalgade najale toetades selili maha, kus juures ta selle viisiga 13 meest kandis, umbes 50—60 puuda. Nende harjutuste järel võttis jõumees ühe 160 naelase pommi ja tegi sellega 20 korda ülesse ja alla ühe käega harjutusi. Sellest nägin mina, et see koguni veel ta viimne jõud ei olnud. Peale selle hoidis jõumees ühte $7\frac{1}{2}$ puudast raudriista ühe käe otsas üleval. Omalt poolt teeb see rõõmu, et Eestimaa just üsna vaene kangelastest ei ole. Ainult ütlen mina, et ta julgesti oma jõu peale lootes vastalist välja kutsuda võib, ilma et karta oleks, et see tema harjutusi järele tegema saaks. Head õnne ja ter vist soovin Eesti kangelasele edasijõudmiseks.»

Arvestades Lurichi saavutusi paar aastat hiljem, tuleb esitatud andmeid õigeks pidada. Samuti oli Lurich juba Tallinnas ja Väike-Maarja ümbruses tuntud võitmatu maadlejana.

1895. a. lõpetas Lurich hiilgavalt realkooli. Isa tahtis teha pojast kaupmeest, isegi koht oli temale valmis vaadatud, kuid noormees otsustas pühendada oma elu spordile. Peale kooli lõpetamist sõitis Lurich Peterburi, «Vene raskejõustiku isa» dr. Krajevski juurde oma võimeid näitama. Juba esimesel õhtul püstitas ta Krajevski «Atleetide ringis» kaks maailmarekordit raskuste tõstmises. Järgmistel õhtutel võitis ta prantsuse maadluses (nagu tollal nimetati praegust klassikalist maadlust) kõiki ringi paremaid maadle-

jaid. Dr. Krajevski soovitas Lurichile veel mõneks kuuks koju sõita ja end šveitsi võõvõitluses harjutada, mida Lurich ka tegi.

Sügisel ilmus Lurich jälle Peterburi. Võitnud kõiki paremaid amatööre nii klassikalises maadluses kui ka šveitsi võõvõitluses ja täiendanud end maadluses Venemaa tollaegse parima maadluse eriteadlase Vladislav Pytlasinski juures, siirdus Lurich 1896. a. suvel elukutseliste jõumeeste ridadesse.

Lurich'i tõsterekordid ja võidud maadluses tegid ta peagi kuulsaks üle kogu Venemaa. 1896—1897. a. esines ta peamiselt Peterburis ja Tallinnas. Ta võitis maadluses kõik oma vastased, püstitades samal ajal rea Venemaa ja maailmarekordide raskuste tõstmises. Talle anti «Venemaa esimaadleja» ja «Venemaa tšempioni-atleedi» tiitlid. Kuna Lurich oli eriti tugev ühe käega tõstetes, milles püstitas mitu maailmarekordit, siis sai ta veel ühe aunimetuse: «Maailma tšempion ühe käega tõstmises». Kõige tugevamaks loeti tol ajal seda, kes püsti seistes tõstab maast peakohale sirgetele kätele kõige suurema raskuse. 1896. a. jaanuaris ületas Lurich selles tõstes kuulsa jõukangelase Moor-Snamenski nimel oleva Venemaa rekordi — ta tõukas kahe käega üles 112-kg-se kangi, asetas selle siis paremale käele, võttis maast veel 37-kg-se pommi ja surus ka selle üles. Kokku oli ta pea kohale tõstnud seega 149 kg, mis oli tollal kolmas tagajärg maailmas. Sellega omandas ta nüüd «Venemaa kõige tugevama mehe» nimetuse. Aja-leht «Valgus» kirjutab sel puhul: «Kui Tallinn seni Venemaa kõige kõrgema ehitusega, Oleviste kiriku torniga, uhkustas, võib ta seda nüüd Venemaa kõige tugevama mehe Georg Lurichiga teha...»

Dr. Krajevski andmetel sooritas Lurich 9. mail 1897. a. järgmised tõsted:

- 1) paremaga rebimine ilma allaisteta 65,5 kg;
- 2) paremaga tõuge 112,5 kg 1 kord;
- 3) „ „ 104,25 kg 2 korda;
- 4) „ „ 100 kg 3 „ ;
- 5) kahega tõuge selili 156 kg, mille võttis paremale käele;
- 6) kahega tõuge selili 164 kg 1 kord;
- 7) „ „ „ 160,75 kg 2 korda;
- 8) „ „ „ 133,75 kg 8 korda;
- 9) püsti tõukas kahega 115 kg, mille paremale käele võttis ja surus vasakuga veel 39 kg, üles, kokku 154 kg.
- 10) Hoidis paremal käel pea kohal 82 kg, laskis end pikali ja tõusis jälle püsti, kogu aeg raskust üleval hoides.
- 11) Maas istudes võttis 82-kg-lisest pommist selja tagant kinni ja tõusis püsti.

Samuti suutis Lurich sel ajal umbes 70 kg parema käega 20 korda järjest üles tõugata.

1897. a. suvest esines Lurich suure eduga Lõuna-Venemaa linnades, võites kõiki ettejuhtuvaid jõumehi ja hämmastades pealtvaatajaid oma mitmesuguste jõu- ja osavusdemonstratsioonidega. Näiteks oli tal üheks tavalisemaks numbriks tõsta üles hobune ühes ratsanikuga.

1898. aasta sügisel on ta jälle tagasi Eestis. Kuni 1899. a. suveni esines Lurich Tartus, Valgas, Viljandis, Pärnus, Narvas, Rakveres, Väike-Maarjas, Tallinnas, Kuressaares, Haapsalus, Vana-

Vändras jm., samuti Riias ja Põhja-Lätis. Kõikjal leidis ta vaimustatud vastuvõttu.

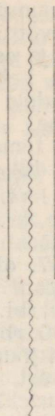
Lurichi jõu- ja osavusnumbrid olid fenomenaaalsed. Seljali maas olles tõukas ta kehaga hoogu andes sirgetele kätele 180 kg. Kätele ja jalgadele toetudes hoidis ta oma rinnal 20—25 täiskasvanud meest jne.

Teatud pildi tema esinemisest annab «Valguses» ilmunud artikkel (1898, nr. 46), milles kirjeldatakse tema esinemist Viljandis.

«Viljandist. Maailma kuulus, keda ükski vägimees veel äravõitnud pole, hr. G. Lurich, andis siinses Põllumeeste Seltsimajas oma määratumast jõust proovisid... Kolmandamal etenduse päeval, 27. okt., olivad kuus võitlejat ennast üles andnud, üks maamees pani koguni 30 rbl. välja, et kui Lurich teda ära võidab, siis 30 rbl. saab; Lurich lubas aga igale ühele, kes teda ära võidab, 200 rbl. Võitlus algas. Nüüd näitas hra Lurich alles oma täit Kalevi jõudu: kõik viis vastast (kuues, keegi talumes, oli vist hirmu pärast, et kondid ehk enam terveks ei jae, tulemata jäenud, sest Lurichi imestamise väärilise jõu kuulsus oli välgu kiirusega linna ümbruses laiali läinud), siinsed tugevamad rammumehed, näitasivad tema käes kui tited. Põhjatu tore ja huvitav oli vaadata, kui noor Kalev nendega nagu kass hiirtega mängis, ehk mitmed tema vastased temast küll pikkuse kui ka keha paksuse poolest suuremad olivad. Kõige tugevam Viljandi jõumees sai härra Lurichi käest võidutõstmises, mis siinse jõumeeste eneste vahel härra Lurichi juhatusel toimetati, hõbe auraha. Imestama piab Lurichi kassiosavust määratu raskete pommide pildumises, mida ta, jalgade vahelt läbi visates ja ennast imeliku kiirusega ümber pöördes, enne jälle kinni püüab, kui pomm maha langeda saaks. Kõigi pealtvaatajate nägudelt võis ehmatust lugeda, kui Lurich enesel laskis silmad kinni siduda ja siis koledate raudpommidega, nagu gummipallidega, aruta osavusega mängis, vahel neid kõrgesse õhku visates ja siis sealt oma palja rinna ning turja peale kukkuda lastes. Seda hiiglamängu nähes ei tahtnud mõned mehed hästi uskuda, et need pommid rauast on ja läksivad näitepõranda peale, et neid oma käega järel katsuda. Aga kuidas ehmatasivad mehed ja nende suud vajasivad ammuli, kui nad neid pommisid kahe käega vaevalt jalga poolteist jõudsid üles kergitada. ... Tugevat täiskasvanud meest veikese sõrme otsas sirgelt üle pea õhku tõsta ja ühe käega nõndasamuti neli meest (umbes 20 puuda) tõsta ning nendega näitepõrandat mööda jalutada, näitas härra Lurichil päris nalja asi olevat. — Vahetpidamata kõlasivad vaimustatud rahva seas «bravo» ja «hurraa» hüüded, mille sekka vahete vahel hüüded: «Kalev! Kalev!» kajasivad...»

Lurich kutsus ümbruskonna tugevamaid mehi endaga võistlemale nii tõstmises kui maadluses ja organiseeris nende endi vahel võistlusi, mille võitjaid autasustas hõbedast aurahaga kui vastava linna või maakonna «esimest rammumeest» ehk «kõige tugevamat meest». Kõigele sellele lisaks hakkas Lurich peale oma esinemisi pidama kõnesid, milles propageeris raskejõustikku ja selles edu saavutamiseks vajalikku eeldust — karsket eluviisi. Samuti andis ta noortele juhiseid treeninguks, selgitas maadluse võtteid ja taktikat.

Lurich'i esinemised, tema sütitavad sõnad tekitasid laiades rahvahulkades suurt huvi raskejõustiku vastu. Mitmel pool Eestis

tekkisid mitteametlikud ringid, kus hakati tegelema maadluse ja tõstesportiga.

Ajakirjanduse kaudu oli Lurichi kuulsus ulatunud ka välismaale, kus suhtuti tema saavutustesse kahtlevalt. Kahtluseks andsid põhjust tema kehamõõdud — kuidas suudab selline keskmist kasvu noormees tõsta rohkem kui toleaeagsed kuulsad atleedid.

Olemasolevad andmed Lurichi kehalisest arengust on järgmised: Kui Lurich hakkas süstemaatiliselt trennima, s. t. 1891. aastal, oli ta 150 sm pikk ja kaalus umbes 50 kg.

1895. a.: raskus 70 kg, pikkus 172,5 sm, käevarre ümbermõõt biitsepsi (käevarre kahepeane lihas) kohalt 31—34,5 sm, kaela ümbermõõt 37 sm, rind — 110 sm.

1898. a.: raskus 82 kg, pikkus 175, biitseps 33—37, kael 43,5, rind 114—118, reis 57,5 sm.

1901. a.: raskus 90 kg, pikkus 177, biitseps 36—40, kael 45, kõht 87, rind 117—124, reis 59, sääär 39 sm.

Viimaseid, 1901. aasta mõõte peetakse Lurichi parimaks vormiks. Tavaliselt olevat tema kaal kõikunud 85—90 kg vahel.

1899. aasta sügisel sõitis Lurich välismaale. Algas tema võistlusturnee läbi Euroopa, mis kujunes hiilgavaks triumfiks. Austria-Ungari, Saksamaa, Belgia, Taani, Rootsi, Norra, Hollandi, siis jälle Saksamaa — selline oli üldjoontes tema teekond. Kõikjal hämmastas ta rahvahulki oma tohutu jõu ja hiilgava tehnikaga nii

raskuste tõstmises kui maadluses. Samuti imeteldi tema ilusat, proportsionaalselt arenenud keha. Peaaegu igas suuremas linnas püstitas Lurich tõstmises maailmarekordeid, võitis mängleva kergusega kohalikke tšempione maadluses. Tuntumaist maadlejatest, keda ta võitis, olgu nimetatud: Konietzko, Jerusalem, Ossendorf, Koch, Hitzler, Eberle, Jensen, Anderson, Louis. Viimast võitis Lurich koguni ameerika vabamaadluses (muidu võistles ta ainult klassikalises). Ainuke, kellest ta jagu ei saanud, oli türgi hiiglane Nurlah-Hassan, kes oli üle 2 m pikk ja kaalus üle 160 kg. Lurich heitis türklase küll parteri, kuid ei suutnud teda seljatada. Magdeburgis saavutas Lurich 1899. aasta detsembris omamoodi maailmarekordi — 38 minuti jooksul seljatas ta järjest 18 parimat Magdeburgi ja ümbruskonna maadlejat.

Suure eduga jätkas Lurich samal ajal rekordite püstitamist raskuste tõstmises. Tema rekordite arv tõusis juba paarikümneni. Euroopa spordi-asjatundjad märkisid suure imestusega Lurichi mitmekülgset, seda, et nii maadluses kui ka raskuste tõstmises on ta jõudnud nende spordialade tippu.

Lurich külvati üle loorberpärjade ja aurahadega, teda hüüti «Ilmvõitmatu venelane», «Maailma tugevaim mees», «XIX ja XX sajandi Simson». 1900. a. Rotterdams, atleetide klubis «Hercules» sooritatud fenomenaalsete tõstete eest anti Lurichile tiitel «Meie aja tugevaim atleet».

1901. a. jaanuaris toimusid Hamburgis maailmameistrivõistlused klassikalises maadluses, millest võttis osa mitukümmend maadlejat. Lurich saavutas seal hiilgavalt esikoha ja maailmameistri nimetuse. Võidetute hulgas olid sellised spordimaailmas tuntud nimed nagu Constant le Boucher, Lassartesse-Bordeaux, Paul Pons, Aimable de la Calmette, Weber jt.

Kuni 1912. aastani võistles Lurich Venemaal, Lääne-Euroopas

Зидменный мостъ Луриха.

Lurichi kuulus sild.

ja vahete-vahel ka Eestis, peamiselt Tallinnas. Ta rändas läbi peagu kõik Euroopa riigid.

Olemasolevatel andmetel spetsialiseerus Lurich 1903. a. paiku ainult maadlusele. Treeningutel harjutas ta ka edaspidi raskuste tõstmist, kuid mitte enam eesmärgiga püstitada rekordeid. Sel ajal olevat tema tõsterekordite arv ulatunud juba kolme tosinani.

Teadaolevad Lurichi tõsted sellest ajast on järgmised:

- 1) paremaga surumine 96 kg;
- 2) kahega " 85 kg 24 korda;
- 3) paremaga rebimine ilma allaisteta 78 kg (pomm);
- 4) paremaga rebimine 70 kg 12 korda;
- 5) 50-kilose pommi viskas üles parema käega ja hoides seda ülal, viskas vasaku käega üles teise, samaraskuse pommi;
- 6) paremaga tõuge 121 kg 1 kord;
- 7) " " 100 kg 6 korda;
- 8) " " 90 kg 10 korda;
- 9) " " 81,5 kg 15 korda;
- 10) paremaga tõukas 112 kg, mida viskas peakohal ühelt käelt teisele;
- 11) paremaga tõmbas aeglaselt biitsepsi jõul maast rinnale 70 kg-lise pommi;
- 12) vasakuga tõuge 109 kg;
- 13) kahega tõuge 165 kg;
- 14) kahega tõukas 140 kg, mille võttis peakohal paremale käele;
- 15) kahega tõukas 128 kg, võttis selle siis peakohal paremale käele ja vasakuga surus veel 37-kilose pommi üles; seega tõstis peakohale kokku 165 kg;
- 16) kahega surumine selili 164 kg;
- 17) kahega tõuge selili 201 kg;
- 18) kahe käega tõukas selili 150 kg üles, võttis selle siis paremale käele ja surus vasakuga veel 36-kilose pommi üles, kokku seega 186 kg;
- 19) selili tõukas kahe käega 187 kg üles ja hoidis seda siis paremal käel;
- 20) selili surus jalgadega 164,5-kilose kangi 30 korda üles;
- 21) selili surus jalgadega 115 kg kangi 100 korda üles;
- 22) hoides mõlemas ülessirutatud käes 50-kilost pommi, tegi sügava küki, muutmata selle juures käte asendit;
- 23) hoides 85-kilost kangi ülessirutatud paremal käel, laskis end pikali ja tõusis üles, kogu aeg raskust üleval hoides;
- 24) 85 kg rebis maast rinnale 10 korda.

Lurich oli silmapaistev ka «sillas» surumises. Tema kuulus «sild» kandnud 50-puudast raskust.

Peale selle tegi Lurich rea häämmastavaid, suurt jõudu ja osavust nõudvaid tõsteid elava raskusega. Nii tõstis ta 7 täiskasvanud keskmist meest parema käega üles, väikese sõrmega 5 meest.*

Kui paljud Lurichi rekordid hiljem ületati, pole teada. 1910. aasta paiku oli neid tema nimel veel ligi 20. Et tema fenomenaalset võimet tõstmises säilunud ka peale «rekordite jahist» loobumist, näitab üks tema harjutusi 1910. aastal — ta tegi 115-kilose kangiga turjal 20 kükki.

* See toimus järgnevalt: end põlvist kõverdades ja kätt sirgelt ülal hoides, võttis ta raskuse käele ja tõusis siis püsti.

Lurich kaamelitega jõudu proovimas.

Mõnikord üllatas Lurich kõiki omapäraste jõuproovidega. Näit. 1908. aastal Kaukaasias esinedes laskis ta rakendada oma kummagi käe külge tugeva hobuse. Hobused ei suutnud lahti rebida tema käsi, mida ta hoidis rinnal koos. Sellest sai kuulda Buhhaara emiir ja soovitas Lurichil katsetada kaamelitega, kes on teatavasti tugevamad kui hobused. Emiiri kaamelikarjast valiti välja 2 tugevamat kaamelit ja rakendati Lurichi käte külge. Ka kaamelid ei suutnud tema käsi lahti vedada. Hämmastunud emiir kinkis need kaamelid Lurichile. Kaamelid laskis Lurich tuua Eestisse, kuid need ei suutnud kohanduda siinse kliimaga ja surid varsti.

Lurichit imeteldi ka tema kauni, klassikaliselt harmoonilise kehaehituse pärast. Teda peeti kõige ilusama kehaga meheks maailmas. Mitmed väljapaistvad kunstnikud, nagu Rodin (Pariisis), Begas (Berliinis), Huppe (Prahas) jt., palusid teda olla nende modelliks. Ka tuntud eesti skulptor Amandus Adamson lõi temast paar skulptuuri. Neid võib praegu näha Eesti NSV Riiklikus Kunstimuuseumis Tallinnas (Kadriorus). Skulptuur «Tšempion» sai 1904. aastal olümpiamängude puhul St. Louis'is Ameerikas korraldatud maailmanäitusel esimese auhinna. Teine Adamsoni skulptuur Lurichist on «Kalevipoeg põrgu väravas», kus Kalevipoega kujutatakse vabanemise hetkel — vabastamas oma kätt «kaljukammitsasta».

Spetsialiseerunud maadlusele, jätkas Lurich oma võiduteed. Kõikjal saavutas ta suurt edu. Võidetute nimekiri täienes kuulsate maadlejatega, nagu Pedersen, Van der Berg, Bech Olsen, François le Marin, Robinet, Laurent le Beaucairois, Cbyczko-Cyganiewicz, Ali Kadi Ogly, Kara Mustafa, Pohl-Abs, Belling, Fengler jt.

Rääkides nüüd Lurichist, peab rääkima ka tema parimast õpilasest ja võistluskaaslasest Aleksander Aberg'ist, kes puhtsportlikus mõttes näis hiljem maadluses oma õpetajat isegi ületavat.

A. Aberg sündis 11. augustil 1881. a. Kolga mõisas Harjumaal. Kui Aleks oli 8-aastane, asusid tema vanemad elama Tallinna.

A. Adamsoni skulptuur
«Tšempion».

Eesti NSV Riiklik Kunstimuu-
seum (Tallinn, Kadriorg)

Juba 12-aastaselt hakkas poiss kaalupommidega harjutama ja 14-aastaselt astus ta «Tallinna Lõbu-Jõulaste Klubi» liikmeks. Treenides nii raskuste tõstmises kui maadlemises, jõudis ta mõlemas raskejõustikuharus kiiresti edasi. 17-aastaselt suutis ta juba 3 puuda ühe käega ilma allaisteta üles rebida 30 korda. 1900. a. tuli ta klassikalises maadluses Eesti meistriks. Varsti peale seda võttis Lurich ta oma õpilaseks.

Maailmakuulsa meistri käe all tõusis Aberg mõne aastaga maailma maadlusparemiku esirinda. Aberg kui maadleja on väljapaistev ka sellega, et, välja arvatud mõned kaotused oma maadluskarjääri alguses, ei kaotanud ta hiljem ühtegi matši. Oma suure edu võlgnes ta väga heale tehnikale ja haruldasele vastupidavusele, milles talle ei leidunud võrdset.

Lurichil oli teisigi väljapaistvaid õpilasi, kellest suuremat osa kahjuks ei tea. Kuulsamatest on teada: Jaan Jaago, Gustav Vaher, Juhani Tigane, Ivan Romanov, Ivan Kaštšev.

Möödunud sajandi viimastel aastatel muutusid atleetide jõumeeste esinemised, nende tõste- ja maadlusdemonstratsioonid üha populaarsemaks. Eriti populaarseks kujunes maadlus, milles hakati korraldama iseseisvaid tšempionaate. Maadlustšempionaatide jälgimine sai laiade rahvahulkade armastatuimaks meelelahutuseks.

Maadlustšempionaadid olid oma iseloomult äriettevõtted. Pole kahtlust, et nendel esines sageli demonstratsioonmaadlust, esines lavastatud kaotusi ja võite. Kuid kõigest sellest hoolimata mängi-

sid maadlustšempionaadid tähtsat osa amatöör-maadluse ja üldse spordi arengus Venemaal. Maadlustšempionaadid äratasid laiaades massides huvi maadluse ja spordi vastu üldse, maadlejate jõud ja osavus, nende tore kehaehitus, õhutas paljusid noori tegelema kehakultuuri ja spordiga, et saada samasuguseks — tugevaks, osavaks, ilusaks.

Võisteldes enamasti Venemaal ja välismaal, esines Lurich siiski vahel ka Eestis, peamiselt Tallinnas, mida ta luges oma kodulinnaks. Kui ta võistles 1910. a. Tallinnas klassikalise maadluse tšempionaadil, varastati ära tema auhinnad, umbes 90 eset mitmetuhande rubla väärtuses. See sündmus sai aluseks pikale, omal ajal palju kõmu tekitanud kohtuprotsessile Lurichi ja Tallinna politseimeistri Tšitserošini vahel. Mõlemad süüdistasid teineteist solvamises. Politseimeister Lurichit selles, et too avaldas arvamust, nagu oleks tema, politseimeister, selles varguses süüdi; Lurich politseimeistrit selles, et viimane oli rääkinud temast halvustavalt. Kõigist tõenditest hoolimata mõistis kohalik kohus Lurichile 10 päeva aresti. Lurich kaebas edasi Venemaa Senatisse, kuid see kinnitas tehtud otsuse.

See toimus 1912. aasta novembris. Tegelikult jäi Lurichil «karistus» kandmata, sest ta viibis välismaal.

Seal, kus Lurich saavutas oma esimese suurima rahvusvahelise võidu maadluses Euroopas, saavutas ta ka oma viimase. 1912. a. augustis võitis ta Hamburgis rahvusvahelise maadlustšempionaadi,

Viimane foto enne surma.

millest võttis osa Euroopa maadlusparemik. Teiseks jäi sakslane Saft, kolmandaks taanlane Westergard-Smith.

Sama aasta sügisel sõitis Lurich koos Abergiga Ameerikasse, et seal ameerika vabamaadluses jõudu proovida. Peale mõnenädalast tutvumist vabamaadlusega võitis Lurich hiilgavalt kuulsaid vabamaadlejad, nagu Mangoff, Gutler, Rogger, Roller, Chyczko-Cyganiewicz (noorem) jt. Ainuke, kellele ta kaotas, oli maailmameister vabamaadluses Frank Gotch. See toimus 1913. a. Kansas City's. Võrreldes Lurichi ja Gotchi võite teiste vabamaadlustuusade üle, pidi olema vastamisi kaks enam-vähem võrdvõimelist vastast. Seda suurem oli üllatus, kui Lurich võrdlemisi kiiresti kaotas. Lurich olevat maadelnud hästi, kuid millegipärast ärritatult. Kolmel korral pääsenud Lurich Gotch'i selja taha ja omanud seega kindlaid võidušansse, kuid esmakordselt tema juures esinenud hajameelsuse tõttu jätnud need kasutamata. Gotch võitis esimese võistluse 18 min. 10 sek. ja teise 5 min. 35 sek. (vabamaadluses korraldati 2 matši üksteise järel).

Eesti ajalehed teatasid, et peale kaotust valmistub Lurich revanšiks. Et see toimus, näitab väljalõige ühest ameerika ajalehest, millel on Lurichi pilt ja selle all: «George Lurich, who recently forced Gotch to battle 48 minutes for two falls.» Selle

kõrvale on kirjutanud väljalõike omanik, Lurichi kaasagne ja eesti raskejõustiku ajaloo tuntud uurija Tõnu Võimula: «Lurich viskas revanch (tasu) võitluses Gotchi Havana linnas 48 minutis 2 korda».

Suure eduga võistles Lurich koos Abergiga Ameerikas neli aastat. 1917. a. suvel jõudsid nad tagasi Venemaale. Algul võistlesid nad Peterburis, siis Tallinnas. 1918. a. esinesid nad jälle Peterburis, seejärel mitmel pool Lõuna-Venemaal. 1920. a. suri Lurich Kaukaasias plekilisse soetõppe. Varsti järgnes talle tema õpilane, lähim sõber ja võitluskaaslane Aberg. Lurich suri 22. jaanuaril, Aberg 15. veebruaril. Umbes 20 aastat olid Lurich ja Aberg ühes rännanud ja võistelnud, nüüd maeti nad ühisesse hauda Armaviris.

Lurichi soov — peale maadleja elukutsest loobumist pühenduda täielikult järeltulijate kasvatamisele — ei teostunud. Kuid . . . inimesed kaovad, nende töö elab edasi. Eesti rahva hulgas oli maadlus muutunud armastatud spordialaks ja Lurichile võrsusid järeltulijad, keda tuntakse kogu maailmas — Kristjan Palusalu, Johannes Kotkas, August Englas ja paljud teised maadlejad kergemates kehakaaludes. Kasvavad ja arenevad nooremad. Nendelt ja «vanameistritelt» ootab eesti rahvas uusi suuri spordivõite.

First-place in weight class in the 1920 Olympic Games, the man who recently forced C. C. to battle for the title of champion.

TERVES KEHAS TERVE VAIM

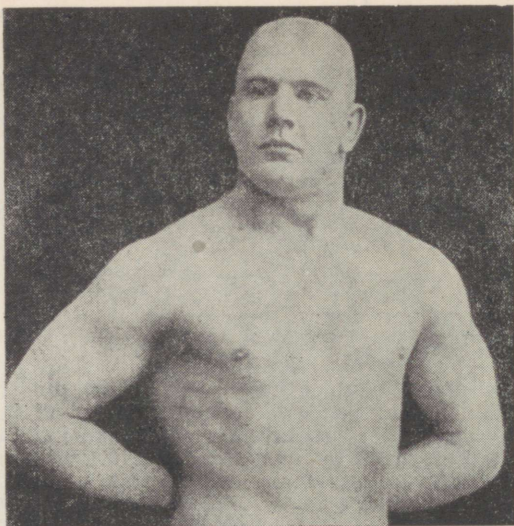
Oma saavutustelt on Georg Lurich üks väljapaistvamaid kujusid maailma raskejõustiku ajaloos, oma isikult võib-olla isegi ainulaadseim. Lurich oli väljapaistev mitte üksnes oma füüsiliste võimete mitmekülgsuses. Ka tema vaimsed võimed olid hämmastavad. Nimelt oli Lurich väga hea maletaja, kellele asjaarmastajate ringkonnis polevat leidunud võrdset. Näib, et ta oli isiklikult tuttav tolaaegsete malesuuruste Lasker'i, Tarrasch'i ja Tšigorin'iga. Lurich valdas umbes 10 võõrkeelt. Ta oli väga musikaalne, eriti hästi mängis ta klaverit. Välismaal kirjutas Lurich peale raskejõustikualaste artiklite ka spordinovelle. Samuti on teada, et Peterburis esines ta kord suure eduga näitelaval — näitlejana.

Lurich oli populaarsemaid sportlasi maailmas. Tema populaarsusest annab tunnistust Lurichi-nimeliste raskejõustikuklubide ja seltside tekkimine mitmel pool Euroopas ja hiljem ka Ameerikas, samuti rohkearvulised temast ja tema saavutustest valmistatud artiklid ajakirjanduses. Teda seati õige, ideaalse kehaarendamise eeskujuks. Lurichi isik inspireeris mitte ainult skulptoreid ja teisi kujutavaid kunstnikke, ilmus ka romaane ja näidendeid, mille pea-tegelaseks oli tema.

Kõigest sellest järeldub, et oma eeskujuga aitas Lurich kaasa spordi arengule mitte ainult Eestis, vaid ka mujal maailmas — Venemaal ja välismaal.

Eesti spordi ajaloos on Lurichil väljapaistev koht. Täie õigusega loetakse Lurichit «Eesti maadlusspordi isaks». Ühtlasi pani Lurich aluse raskejõustiku massilisele arengule Eestis. Käesoleva sajandi algul võrsus sellest liikumisest terve rida silmapaistvaid raskejõustiklasi, nii et Venemaa spordiringkondades hakati rääkima Eestist kui «jõumeeste maast». Kõige suuremat triumfi pühitses eesti raskejõustiku seltsidest Peterburi «Kalev», mis võitis enne Oktoobrirevolutsiooni enda kätte kõik raskejõustiku rändauhinnad kogu Venemaal. Pole kahtlust, et hoogne raskejõustikuliikumine avaldas oma ergutavat mõju ka teistele spordialadele.

Tihti pidas Lurich peale esinemist kõne, mõnikord esines ainult kõnega. Näiteks esines Lurich 1910. a. sügisel ühe pikema kõnega Tallinna tööliste karskusseltsis «Valvaja». Pealtkuulajaid oli seal üle 600 ja õhtu sissetulek läks seltsi toetuseks. Sellest «kõne-õhtust» kirjutas «Tallinna Teataja» (nr. 223):

Aleksander Aberg.

«Nagu juba eila lühidalt teatatud, oli pealtkuulajate arv niivõrt suureks kasvanud, et «Valvaja» enesesse ennemalt vaevalt nõnda-palju inimesi kokku on suutnud meelitada, juurde arvamata veel need hulgad, kes ruumipuuduse pärast tagasi olivad sunnitud minema.

Muidugi teada, ei avaldanud rahva kokkukogumiseks mitte kõneaine, vaid isik, kes kõneles, mõju. Igaüks tahtis ju oma rahva kangemat poega palest-palesse näha ja tema kõnet kuulda. Kauakestvate kiiduavaldustega võeti kõneleja ilmumine näitelavale vastu.

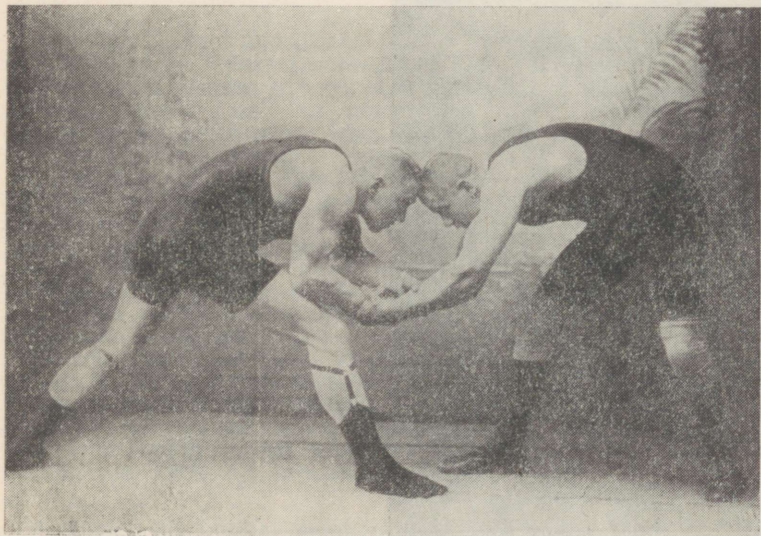
Oma kõnes tähendas Lurich peajasjalikult seda, et tervis ja jõud inimesele kõige tähtsamad ja tarvilisemad asjad on. Meil on mitmesugused spordid olemas, mis jõudu inimese lihastes kosutama peavad. Kuid kõige kasulikum sportide seast olla, kõneleja arvamise järele, võitlemise- (maadlemise) sport, kus kõik kehaosad ja lihased tubliski välja arendatud saavad. Rattasõitmise-sporti armastajatel arenevad selle vastu aga jalad, aerutamise-sporti armastajatel käed jne. välja, kuna aga maadlemise-sporti juures kõik kehaosad välja arenema peavad, kuna vastane nende aremise eest juba hoolitseb . . .

Kudas saab aga inimene tugevaks? Peaosa selles mängib tervis. Et aga täiesti terve olla, selleks on vaja igasuguste olluuste eest kõrvale hoida, mis tervist kuidagi nõrgendada ja hävitada võiks. Uhed suuremad tervise vaenlased on viin ja tubakas. Nende eest peab iga inimene, kes terve tahab olla ja ka enese järeltulevat sugu tervena näha, kõrvale hoidma . . .

Baltimaal on joomine iseäranis suur: peaaegu võivad Baltimaa elanikud võidujoomise puhul esimese auhinna vääriliseks saada, kuid selle vastu on teistes maades joomine hoopis vähem, kuna aga spordi-armastajaid ja tugevaid mehi seal selle eest rohkem on. Saksamaal üksinda on üle 100 spordiseltsi. Et inimene enesele jõudu ja tervist võiks omandada, selleks on kindlat, raudset tahtmisejõudu vaja, ilma milleta inimene kuigi kaugele ei pease.

Vanal ajal on meie esivanemad arvatavaste tugev rahvas olnud, sest muidu poleks nad võinud enesele sarnast kangelast, nagu Eesti Kalevipoeg on, luua. Seda tõendab ka see asja lugu, et praegusel ajal neljas spordiharus eestlased ilmameistri aunime on pärinud ja üleilmse rekordi võitnud. Ujumisespordis on Tiisvelt, aerutamise spordis — Kuusik ning maadlemise ja raskusetõstmise spordis — Aberg ja Lurich üleilmse rekordi võitnud. Eestlased on väikene rahvas, keda väljaspool peaaegu sugugi ei tunta, kuid selle peale vaatamata on tema pojad neljas spordiharus ilma meistrid.

Koolides tuleks rohkem jõustiku- ja turnimisõpetuse peale rõhku panna, niisama tuleks lastele igasugusel teel, koolides ja kodus, selgeks teha, missugust hävitavat mõju alkohol tervise ja jõule peale avaldab. Kõige soovitamaks abinõuks oleks karskuseõpetundide sisseseadmine koolides. Kuid ikkagi tuleb seda silmas pidada, et ka vanemad ise mitte ei jooks, sest sarnasel puhul poleks ju kõigest õpetuseandmisest ja hoiatamisest sugugi kasu. Alles siis, kui rahvas karsk on, võib loota, et eestlased veel kauaks spordialadel ilmameistriteks jäävad...

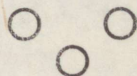

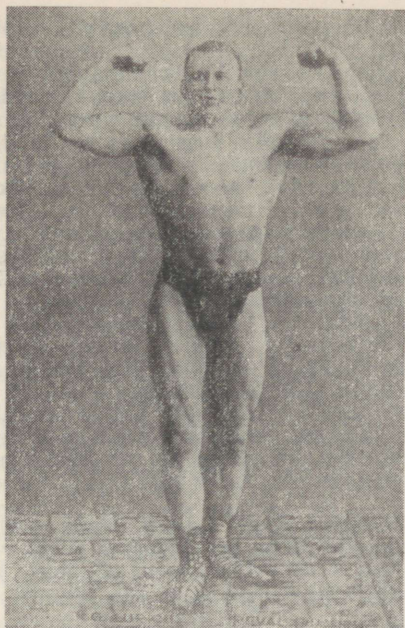
Lurich ja Aberg demonstreerivad maadlust.

Kõnele pidid läbirääkimised järgnema, kuid need jäivad sellepärast, et rahvast liiga palju kokku oli kogunud, kuna õhk selle tagajärjel palavaks muutus, ära.

Kõnele järgnesivad suurepäralised kiiduavaldused. Lurich kutsuti umbes 15 korda kulisside tagant näitelavale. Avaldati soovi, et Lurich veel jõustikust ja maadlemiskunstist võimalikul korral kõneleks.»

Lurich esines ka ajakirjanduse veergudel, kas raskejõustikku, eriti maadlust propageerides ja lüües tagasi raskejõustikule kui «kahjulikule spordialale» suunatud kallaletunge või siis ümber lükates tema kohta liikuvaid valekuuldusi. Neid valekuuldusi ja väljamõeldisi levitasid sageli tema võistlejad või teised vaenlased, kes tahtsid nendega saavutada kas otsest kasu või lihtsalt varju heita Lurichile. Nii näiteks käis mitmel korral ajalehtedest läbi sõnum Lurichi surmast. Selle näiliselt lihtsa kõmuteate taga olid aga tavaliselt need, kes püüdsid sõlmida mõnda kasulikku esinemislepingut mõne tähtsama tsirkuseomanikuga, kes eelistas kõikjal populaarset Lurichit. Lurichi nimele varjuheitmiseks lasti välja teateid, et Lurich kardab ja väldib seda või teist maadlejat või et ta olevat haledalt kellelegi kaotanud jne. jne. Valeteadete tekkimist ja levitamist soodustasid osaliselt ka nn. «vale-lurichid», st. maadlejad, kes olid endale võtnud populaarse Lurichi nime või midagi taolist. Vahetegemiseks hakati õiget Lurichit nimetama «Georg Lurich I (tõeline)».

Vaadates Lurichi elukäigule, tema saavutustele, tõuseb tahtmatult küsimus — kuidas Lurich jõudis nii kaugele?

Kahtlemata etendas siin teatavat osa tema sünnipärane andekus, päritud eeldused*, kuid määravaks tema saavutustes tuleb siiski lugeda tema tugevat soovi, tahtet, millest tulenesid püsiv, sihikindel treening, õppimine ja — lõpuks ka hämmastavad tagajärjed. Eriti maksab see tema füüsiliste saavutuste kohta. Seda «raudset tahtejõudu» ning püsivust ja sihikindlust, millega ta treenis, rõhutas Lurich alati, kui oli juttu tema saavutustest vms. Teine tegur, millele rajaneb Lurichi areng ja mida ta samuti kõikjal, nii oma kõnedes kui artiklites, rõhutas, oli — karske eluviis.

Olemasolevatel andmetel Lurich sõi mõõdukalt, rohkem taimtoitu, eriti armastanud ta süüa puuvilja ja haljast aedvilja (sala-teid), samuti magusat.

Mõned Lurichi poolt eesti ajakirjanduses avaldatud artiklid võimaldavad tutvuda tema töökspidamistega lähemalt. Kõige nende juures tuleb muidugi arvestada, et need on avaldatud aastakümneid (40—50) tagasi. Sellest hoolimata on ka tänapäeval huvitav ja õpetlik lugeda Lurichi seisukohti, seda enam, et osa neist pole nüüdki veel kaotanud oma aktuaalsust.

* Nimelt oli Lurichi perekonnas tugevaid mehi. Eriti paistis silma oma suure jõuga Lurichi onu, talupoeg Läänemaal Märjamaa kihelkonnas Velise vallas, kust ka Lurichi isa oli pärit.

Lurich kirjutas ühes oma suuremas artiklis «Võitlus — tervise allikas»* järgmist:

«Vaidlemata kõige suurem ilmlik hüve on tervis. Sellepärast peaks igaühe püha kohus olema oma tervist edendada.»

Kuidas? — «Vastus: kehalise harjutamise, s. o. spordiga.»

Kuna tervise lahutamatuks kaaslaseks on jõud, siis soovitas Lurich valida keha arendamiseks selline spordiala, mis «kõige rohkem kehajõudu karastab, kosutab.» Kõige rohkem sellele nõudele vastas Lurichi arvates maadlussport, mille propageerimisele ta pühendas alati kõige suuremat tähelepanu. Analüüsidest teisi spordialasid, näitas Lurich, et need arendavad keha ühekülgset — vastavalt spordialale arenevad ainult teatud kehaosad, kusjuures teised jäävad tagaplaanile, mille tagajärjeks on ebaühtlane, ebakorrapärane kehaehitus**. Teiste spordialade juures peitus Lurichi arvates hädahoht, et «inimene ainult selles ennast harjutama hakkab, mis tal kõige paremini õnnestub, ja auahnus teeb ta peagi rekordijäägriks. Hiiglasammudega jõuab ta niisugustes eriharjutustes edasi, teatud lihasgrupid muutuvad tal tugevaks — teiste kulul, mis jäetakse hooletusse, kuid selle tagajärg on keha ebaühtlane (kooskõlata) arenemine, ja see toob omalt poolt kaasa ebaloomuliku vereringvoolu, mille tagajärjeks on aastate pärast — südamerike.»

Teistest spordialadest pidas Lurich kõige tervislikumaks ujumist, kuid maadlusega, ütles ta, ujumine siiski võistelda ei saa, sest ujumine ei sea kehale niisuguseid nõudeid ja ei arenda ka nii hästi kui maadlemine; pealegi ei saa ujumist harrastada igal aastaajal.

Lurich väitis, et võrreldes teiste spordialade esindajatega, paistavad maadlejad silma korrapärase kehaehituse kõrval ka oma jõulise üleolekuga, tähendab — nad peavad olema ka tervemad.

«Maadlejatel ei ole ühtegi nendest varjukülgedest, mis teistel spordiharudel, iseäranis aga mitte spetsialiseerumise hädahohtu, sest maadleja ei arenda ennast nii, nagu ta ainult ise tahab, vaid ka tema vastane aitab teda selles asjas. Kui näit. maadlejal on nõrk kael, siis saavad tema vastased sellest kohe aru ja halastamatult rebitakse ja tiritakse teda nüüd — mahapanemise mõttega — kaelast, seni kui see nn. «nõrgem koht» muutub aegamisi tugevamaks ja tal, järelikult, ei ole enam seda nõrka kohta. See aga annab ühtlase, kooskõlalise kehaehituse, järelikult — korrapärase vereringvoolu. Vanasõna ütleb, et «sõber kiidab sind, aga vaenlane näitab sulle sinu varjukülgi», mis sul endalgi veel tundmata, ja aitab neid parandada. See on ka see, mis annab maadlusele õilsa helgi.»

Lurich kõneles maadlusest kui spordialast, mis annab esteetilist naudingut:

«See on kahe ideaalse kehaehitusega gladiaatori kehaosade esteetiline, elastne, korrapärane ühtepaindumine. Kord suruvad nad vastamisi, kord tõukavad üksteist eemale, siis hüppavad jälle üksteisest lahu. Väljusarnase kiirusega üksteisele järgnevad

* Võitlus = (siin) maadlus.

** Kahtlemata oli Lurichil sel ajal selliseks järelduseks täielik alus, sest alles hiljem tõsteti üles ja võitis mitmekülgse kehalise arengu vajalikkuse printsiip iga spordiala juures.

võtted vahelduvad kui lülid lõpmatus ahelas, kusjuures iga üksik võte oma mitmesugustes teisendites, peensustes (nüanssides) on jällegi isesugune, tehakse teoreetilise täpsusega ja eksimatult — mitte ainult selleks, et vastasele põhjust anda selle või teise asendi võtmiseks, vaid et temale samuti peale sundida matemaatilise täpsusega iga pööret. See on otse inimkeha väleduse ja osavuse paraad, kus kombinatsioonid ja vastukombinatsioonid, kallaletungid ja vastupealetungid tulevad nagu iseenesest ülevoolava loomumärgist, nagu purskkaevust, mis on jälle omakorda rahva silmale mõnus ja vaheldusrikas vaadata, koguni mitte nii üksluine ja vaimuaher nagu teistes spordiharudes.»

Eksiarvamuste vältimiseks lisab Lurich aga kohe:

«Sellega ei taha ma spordi poolehoidjaid nende armsamatest spordiliikidest koguni mitte eemale hoida, sest kõige tulusam sport on igaühele ikkagi see sport, mis temale kõige armsam ja kõige kohasem. Iga sport värskendab keha ja vaimu, kui seda mõõdukalt harrastatakse... Mis ma aga ütelda, iseäranis rõhutada tahtsin, on see: maadlemine annab, vastupidiselt teistele spordiharudele, kõige rohkem tugevust ja kindlustab korrapärase kehaehituse.»

Siinjuures on huvitav märkida, et Lurich ise oli väga mitmekülgne sportlane — peale maadluse ja tõstespordi, milles ta teatavasti kuulus maailma parimate hulka, oli ta välismaal tuntud samuti kui suurepärase võimleja, hea akrobaat, jooksja, hüppaja, jalgrattur, üisutaja. Kas ta veel teisi spordialasid harrastas — sellest pole praegu andmeid.

Tõendiks, et maadlus on inimorganismile kõige loomulikum, tervislikum spordiala, tõi Lurich fakti, et vastupidiselt teiste spordialade esindajatele, on Aeg maadlejatele kõige «armulikum», fakti, et maadlejad «suudavad end hoida oma kõige kõrgemal jõutipul 20—30 aastat.»

Lurich tegi väga teravat vahet «maadlemise kunstniku» ja maadleja vahel. Mitte igaüks, kes maadleb, ei ole veel maadleja.

«Maadleja, sõna tõsisel mõttes, on ainult see, kes noorest põlvest peale oma keha eest hoolitseb ja on eluviisi poolest kõige karskem.»

Lurich väitis, et mõne maadleja juures esinevad südame- ja muude elundite vead on tingitud vähiklusest, liialdustest, sellest, et nad pühendusid alles siis spordile, «kui keha juba valminud, kindlasse vormi on valatud» ja «nüüd tulise kiirusega seda kätte püüavad saada, mis noores eas tegemata jäänud...»

Iseloomulikud on ka järgmised read:

«Tuleb ette, et maadleja, kui ta endale oma elukutses juba kuulsa nime on «teinud», ennast üle annab õgimisele, prassimisele... ja muudele pahedele. Selle asemel nüüd, et kehale peale maadlemise jõupingutusi tarvilikku puhkust anda, tuiskab ta sagedasti viina ja tubakavinguga rammestatud ruumides ööd läbi... Peale selle suudavad nendest ainult vähesed nendele elukiusatustele vastu panna, mida eriti see elukutse kaasa toob. Suurem osa nendest spordijüngritest komistab sellel okkalisel teel, langeb kokku ja kaob niisama ruttu ja kuulsusetä näitelavalt, nagu ta sinna on kerkinudki, otsekui langev täht — helgib korraks, ja on siis kustunud. Siin seisab Herakles teelahkmel: ühel pool meelitavad teda maailma lõbud kuristikku, teiselt poolt avaneb tee, mis ehk küll okkiline, siiski aga sportlikule surematusele viib.»

Lurichi vaateist spordile annavad teatud pildi veel järgnevad read:

«Jõustiku-spordi ideaalne väärtus ei ole isiklik, vaid aateline, sest ta tutvustab kõikjal kehalise kasvatuses ideed, sellepärast on õige spordimees-maadleja nagu teerajaja ja selle rumala ebausuhävitaja, nagu oleks kehaline töö alatu ja kehajõud praegusel masinate ajajärgul isegi üleliigne. . . . Sellepärast — miski ei avalda laiemal rahvahulga peale suuremat mõju kui elav eeskuju. Kõikjal, kus esmaklassilised jõumehed esinevad, valitseb suurepärane vaimustus spordi vastu. . . . Inimeste järeltegemise tung on ju väga suur: ta sunnib neid jõumehi jäljendama, kusjuures noorsugu nende hüüdsõnu omaks tunnistab. . . . Miljonid inimesed võlgnevad oma jõu ja tervise eest tänu esmaklassilistele jõumeestele, kelle ülistused neid vaimustasid ja ergutasid. Seda peab lugema heateoks inimsoole. Et paremini ette kujutada seda kasu, mida jõumehed annavad, peab ise spordimees olema. Võib öelda, et kui kõik nii elaksid nagu meie, siis ei oleks kellelgi mingisuguseid haigusi, nõtruse ega jõuetuse tundemärke, keegi ei tunneks alkoholi iha, joomist ja riidu, sest kõik tugevad inimesed on heatahtlikud ja ka sõdades oleme võitmatud.»

Lurich rõhutas:

«Igaüks võib saada tugevaks, sest inimene sai juba siis, kui ta hällis lamas, looduse käest passi kaasa, et ta niisama tugevaks võib saada, nagu näiteks mina . . . Inimene võib endast kõik teha, kui tal aga tahtmine on, ja tulevik saab ainult selle küsimuse läbi otsustatud, kas tahtmine on tugevam kui liha. Keegi prantsuse õpetlane ütles kord, et ka kõige nõrgem võib nõnda tugev olla kui kõige tugevam, kui ta ainult tahab. Seina külge needitud mees, keda ärapäletamise surm ootab, tõmbab nõnda kõvasti aהלaid, et vaevalt kondid või aهلad suudavad vastu panna, ja kui seda jõudu jõumõõtjaga mõõta, ei suuda kõige tugevam mees nii tugevasti tõmmata kui alles kõige nõrgem suutis. See on tõsiasi, mida ei saa salata ja mis näitab, missugused jõud inimeses peituvad, ja mis saavad seda tugevamaks, mida suurema tahtejõuga inimene neid tarvitab.»

Lurich võitles harmoonilise, nii vaimselt kui kehaliselt arenenud inimese eest:

«Kehaline ja vaimne arenemine peavad käima kooskõlas ja käsikäes, sest ühe hooletusse jätmine mõjub ka teise peale kahjulikult. Sest ainult terves kehas elab terve vaim — «mens sana in corpore sano». Täiuse tipuni arenenud vaim viletsas, kõdunevas kehas on nagu liiva peale ehitatud loss. Ja sama õigusega, nagu me kehaliselt, kuid mitte vaimselt arenenud inimest nimetame harimatuks, võime nimetada harimatuks ka professorit, kes hoolimatuse ja tahtejõu puudusel on alandanud oma keha moodsa riidevarnani, sest tema haridus on kooskõlata, ühekülgne.»

Milline tähtsus on spordil teadusele? Lurich kirjutas:

«Nagu öeldud, on moodne teadus jõustiku vastu võõrasemalik olnud, ja see piirkond oleks jäänud ka siiani veel terra incognita*ks, poleks meie, jõumehed, hakanud seda ala läbi töötama, andnud igale liigutusele kohase, õige nime, uurinud neid põhjalikult, analüüsinud, selgitanud ja jõustiku kui ka maadluse otse

* terra incognita = (lad.) tundmatu maa.

teaduseks arendanud. Maailmarekorditega on meil korda läinud inimjõu (kehajõu) piire kõigis üksikute lihasgruppide liigutusviisides matemaatilise täpsusega kindlaks määrata. Maailmarekordid on inimjõu (füüsilise jõu) piirikivid. Kui nüüd seda või teist maailmarekordit lüüakse, siis ei ole see enam tähtsusetu asi, vaid niisugune suursündmus, mida varem pole maailmas veel juhtunud. Uhtlasi on see ka teadusliku tähtsusega, sest nüüd nihutatakse teatud lihasgrupi jõuavalduse piirikivi mõne kraadi võrra edasi. Selle edasilükkumise tähtsus ei ole sugugi väiksem kui mõne põhjamaade uuri ja mõnekraadiline lähenemine Põhjanabale. Kestvate jõupingutuste abil raskejõustikus nii kui ka maadluses võime kopsu, südame, vereringvoolu vastupidamise jõudu ja püsivust täpisealt välja arvutada, uurida ja kindlaks määrata, andes sellega teadusele hindamatu materjali mitte ainult anatoomia, vaid ka füsioloogia alal.»

Paljastades toleaege ühiskonna pahesid, näidates, kui võrd vähe hoolitakse inimeludest, inimeste tervisest, eredalt rõhutades alkoholi tarvitamise suurt kahju inimkonnale, kirjutas Lurich:

«Tänapäev ei peaks enam imestama, kui mõni inimene sureb, vaid vastupidi — peaks imestama, et mõni inimene veel elab! Sest ööd kui päevad inimesed uurivad ja murravad pead, kuidas inimjõu ja tervise viimastki haledat jäänust rusuhunnikuks muuta, hävitada. Need «armsad» annid, mida inimkonnale annab tema «auväärt» leidur — mürgised gaasid dum-dum kuulid, lõhkevad granaadid, hiigla-suurtükid, aeroplaanid, zeppelinid, veealused paadid, miinid, õhu- ja veetorpeedod, mõõgad, piigid ja muud mõrtsukariistad — nende abil peavad teineteist tapma vastamisi seatud võhivõõrad inimesed, kes üksteist kunagi pole näinud! Nõnda hävitatakse õitsvaid inimelusid miljonite viisi. See on sõja ajal. Rahu ajal jälle töötatakse niisama inimlikkusetu hoolimatult selleks, et inimsugu lõplikult hävineks. Ärivaim, mis ialgi ei uinu ja mille põhimõtteks on — «ühe hukatus on teise heaolu» —, ja kõrikõdistuse rahuldamine mõtlevad alalõpmata välja ikka jälle uusi «maitsvamaid» ja veel kangemaid, veel mürgisemaid jooke. mille ülesandeks on igapäevastest elumuredest nõrkenud tervist lõplikult hauda saata. Peab otse ütleva, et nendel meestel ainuski abinõu liiga halb ei ole inimesoo hävitamiseks. Ei ole sugugi liialdatud ja mõtlematu väide, kui ütlen, et alkohol rohkem ohvreid nõuab kui sõda. Sest välja arvatud need sajad tuhanded, kes end otsekohe surnuks joovad, saab sellega võrreldes palju rohkem inimesi surma õnnetute juhtumiste tõttu tänaval ja mujal — joobnud pea tagajärjel. Need ülaltähendatud alkoholi ohvrid on veel õnnega pääsenud, võrreldes nende joomavendadega, kes kohe äkillist surma ei leia, vaid pikaldaselt pödema jäävad. Nende viimaste elu on täiesti otstarbetu, üksluine ja ei eraldu peaaegu sugugi loomaelust, või veel õigem — nende elu ei ole muud midagi kui pikaldane määndumine. Seda liiki ohvrite arv tõuseb igal aastal paljudesse miljonitesse. Alkohol on inimesoo kõige hirksam vaenlane. Tema esimene tagajärg on tervise rikkumine; teine — äriiline, elukutseiline, varanduslik hävitus; kolmandaks hukutab ta õigelt eluteelt kõrvale, harilikult otseteed vangihooesse, või ka haige, seegi- või hullumajas; neljandaks paneb ta süütud perekonnaliikmed, sõbrad jne. meeletult ja abitusse seisukorda. Peale selle on alkohol kahtlemata kõigi haiguste ja nende idude toidupind ja

hõlbustaja, nii kui ka kõige kurja juur. Et seda paremini selgitada, toon veel järgmise näite. Ütleme, et keegi sureb kas tiisikusse, kopsupõletikku, kõhukatarri, südame rabandusse v. m. haigusse. Arstitunnistus kõneleks niisugusel korral, et see inimene on surnud sellesse või teise nendest haigustest. Maailma kohtumõistja otsus aga oleks: see mees suri alkoholisse, sest joobnud peaga külmetas ta ja sai selle või teise haiguse, või jälle: üleliigse joomisega rikkus ta endal mao, ergud, südame, ja surmapõhjuse juureks oli — alkohol.»

Sellele lisab ta:

«Siin oleme meie, maadlejad, alkoholi vastu võitlejateks ja elavateks eesmärkideks kainusele. Aateline maadleja vihkab viina kui kihvti ja kuulutab oma jõu ja terviseiga iga päev teistele: vaata, missugune ma olen sellepärast, et ma ei joo; jätke joomine, harjutage oma lihaseid, ja teie saate samasuguseks.»

Lurich tegi kokkuvõtte oma armastatud spordiala tähtsusest. Mõned punktid selles kokkuvõttes kõlasid nõnda:

«Maadlus on kõigist spordiliikidest see, mis annab kõige suuremat jõudu, teiste sõnadega, ka kõige paremat tervist, sest jõud ja tervis on kaks sarnast, lahutamatu mõistet.

Maadlus arendab keha kõige korrapärasemalt, sest siin puudub spetsialiseerumise hädaoht — see teiste spordiharude vähjatõbi.

Nimelt ei arenda maadleja ennast mitte üksi, vaid tahes või tahtmata vastane ise tugevdab tema nõrku külgi.

Maadleja on kõigist spordimeestest kõige vastupidavam, sest ta suudab end hoida oma kõrgeimal jõutipul 20 ja rohkem aastat, vastupidiselt teiste spordiharude esindajatele, kes viie, kõige rohkem kümne aasta pärast on «mokas».

Apollonlik maadleja on kunsti edustaja, sest ta äratas oma korrapärase ka kooskõlalise kehaehitusega ka võhikute maailmas iluja konstitundmust, olles kunstnikule aga tingimata tarvilikuks elavaks mudeliks.

Maadleja on ise kunstnik, sest ta loob kohmakast lihatombust elastsed, kõiki ilunõudeid täitvad elavad kujud, mis on suursugused kui taas elluärrganud Adonis.»

Kuigi andmeid Lurichi tõste- ja maadlustehnikast on napilt, pakuvad olemasolevadki meile nii mõndagi huvitavat ja õpetlikku. Lurich oli väljapaistev raskejõustiku praktik, kuid samuti ka teoreetik. Nii kirjutab 1904. a. üks saksa teadlane Dr. G. Z. Lurichist:

«... Lurich on haritud ja väga intelligentne inimene. Igas asjas on tal väljakujunenud kalduvus iseseisvale mõtlemisele, mis viib otse kangekaelsuse ja veidruseni. Selles, millega ta kõige rohkem tegeleb, atleetikas ja maadluses, ei ole ta kellegi õpilane, vaid täielik iseõppija. Ta on uurinud oma keha põhjalikul, otse teaduslikul viisil ja loonud oma teooriad lihasjõu väljaarendamise kohta tema kõikides üksikosades. Sel viisil on tema kehaline areng kujunenud võimalikult mitmekülgeks. Lurich ühendab endas suurel määral jõudu ja osavust. Võib vaevalt võimalikuks pidada, et selline kõõluste elastsus nagu temal, mis võrdub peaaegu siugini-mese omaga, on ühendatud niisuguse jõuga. Oma raskusharjutustel abistab ta käte liikumist alati kogu kehaga; valitsevate määruste järgi ei peeta seda korrektseks. Nende määruste vastu võitleb Lurich kõige teravamalt. «Ma võiksin,» ütleb ta, «kui ma tahaksin seda õppida, arvatavasti niisama hästi suruda» — s. t. raskust puht-kätejõul, ilma keha abita, peakohale viia, — «kui teised. Seda ei taha ma aga õppida. Maadlejana ei tohi ma end harjutada sooritama liigutust liikumatus kehaseisus, keha abita. Vastupidi, peab alati püüdma abistada igat käte liigutust kogu kehaga. Selles on küsimuse lahendus, kas maadlus ja atleetika sobivad üksteisega. Kindlasti, kui atleetikat õpetatakse reeglite järgi, mis paljudele harjutusviisidele kirjutavad ette liikumatu kehaseisu, siis võib ta maadlejale ainult kahju tuua. Õpetatakse teda aga arukalt, siis pole ta mitte ainult kahju, vaid äärmiselt tarvilik ja põhjustab nii jõu kui ka osavuse suurimat arengut. ... Vestlus Lurichiga maadlusest on äärmiselt õpetlik ja omapärane. Maadluse kohta on küll tänapäeval suur hulk teooriaid ja mitte keegi, kes maadelda tahab, ei või nendeta läbi saada. Sellest hoolimata on veel igal võttel ja vastuvõttel niipalju nüansse, mida veel igal üksikul juhul ründaja ja kaitsja individuaalse vaimse ja kehalise omapära läbi komplitseeritakse; ja neid nüansse ei ole siiani veel keegi kavatsenud süsteeni viia, vaid igaüks jätab igal praktilisel juhtumil teostuse eri viisi loomupärasusele, igas inimeses peituvale tasakaalutundele. Sellega ei rahuldu Lurich, teoreetik, vaid püüab kõiki neid kõige peenemaid nüansse süstema-

seerida. Kui temaga satutakse kuidagi ühest või teisest võttest rääkima, näiteks lihtsaimast, eesthaardest, siis hakkab ta kooliõpetajalikult loengut pidama: «Tuleb eristada 12 eesthaarde eriliiki: esiteks, kui . . .», ja pärast seda, kui ta on pidanud kolmveerand-tunnise ettekande eesthaardest, ütleb ta lõpuks: «Õigupoolest, kui täpselt võtta, peab eristama veel 13. ja 14. liiki, nimelt, kui vastane . . .» See pedantsus on ju nüüd kahtlemata liialdatud, kuid see on väga iseloomulik Lurichile. Atleedi ja maadlejana on ta mõtleja ja juurdleja, ja see, kes ta on ja mida ta suudab, võlgneb ta tänu niihästi oma kehalistele võimetele kui ka oma kõrgele intelligentsile ja võrratule püüdlikkusele.» («Revalsche Zeitung», 1904. a. nr. 251.)

Vaatamata sellele, et Lurich esines võidukalt mitmesugustes maadlusviisides — klassikalises, ameerika vabamaadluses, šveitsi võõvõitluses, pärsia, türgi-tatari, kaukaasia ja muidugi ka eesti rahvuslikus maadluses — oli tema pealaks siiski klassikaline maadlus, millesse ta tõi palju uusi võtteid, vastuvõtteid jm.

Nagu märkisid paljud kaasaegsed, erines Lurichi maadlusviis teistest oma ilu, esteetilisuse poolest, millest sattusid vaimustusse isegi maadluse vastased. Lurich maadles kergelt, elegantselt, akrobaatilise osavusega. Tema võtted paistsid silma suure leidlikkuse, haruldase puhtusega.

Lurichi maadlusviisist kirjutab Tõnu Võimula oma mälestustes:

«Ta pani hoolega tähele oma vastase asendit kui ka igat tema liigutust, tabades alati parajat silmapilku. Tema võtted olid kiired ja hästi läbimõeldud — kui vahel üks võte ei õnnestunud, läks ta silmapilkselt üle teisele. Tema ei olnud mitte pusija, nagu olid paljud teised, vaid ta oli kunstnik maadluse alal — üks võte tuli teise järel, ei ta and' kunagi oma vastasele aega mõtlemiseks. . . . Tema maadlusvõtted olid järsud ja pehmelt võetud, sest tema ei pigistanud kunagi sinu käsi, nagu tegid seda teised maadlejad — kui said vastase käe kätte, siis pigistasid nii, et võttis vee silma . . .»

Lurichil oli silmapaistev omadus — oma lihaskonna valitsemine. Ta võis tahtlikult liigutada oma lihasgruppe kas eraldi või koos, ilma et end ise oleks sellejuures liigutanud. Sageli tegi ta seda muusika, tavaliselt marsi või valsi saatel, mille rütmile ja tugevusele vastavalt «mängisid» lihased kaasa. Seda nn. «musklite mängu» demonstreeris ta tavaliselt oma esinemistel «vahepalana».

Tuntud oli samuti Lurichi suurepärane «sild», mida keegi ei suutnud sisse suruda, veel enam, — tema vastased kartsid seda katsetadagi. Praktika näitas, et tavaliselt leidis «sillamurdja» end hetke pärast õlgadel. Välkkiired ja omapärased võtted — need saatsid Lurichi maadlust alati, toimus see siis püsti, parteris või «sillas». Üks tema efektsemaid «silla-võtteid» oli järgmine: tõstes oma ülakeha «sillast» umbes meetri kõrgusele, tegi ta järsu pöörde ja heitis vastase enda alla õlgadele. See võte näib vahest võimatuna, kuid siin tuleb arvestada Lurichi haruldast painduvust, tohutut jõudu ja ületamatut tehnikat.

Eriti teravalt paistis silma Lurichi omapära tema suhtumisest partermaadlusse. Tavaliselt loeti parterit maadlejale «selgeks õnnetuseks», kuid Lurichile isegi meeldis parteris maadelda. Ta väitis, et parteris-olija pole sugugi halvemas seisukorras kui peal-

maadleja. Seda tõestas Lurich praktikas. Keegi ei suutnud talle parteris midagi nimetamisväärset teha, ja kui Lurich ei tahtnud, ei saadud teda tõstagi. Sealjuures ei leidunud maadlejat, keda Lurich poleks suutnud parterist ristvööga üles tõsta ja heita. Samuti oli Lurich, olgugi suhteliselt väike mees, haruldaselt tugev eestvöös. Ükski ei jaksanud teda eestvööga üles tõsta, mida tema ise aga igauhega tegi.

Nisugused on «killud» Lurichi maadlustehnikast.

Omapärane ja väga huvitav on samuti Lurichi maadlustaktika. Sellega tutvumine võib pakkuda nii mõndagi huvitavat ja õpetlikku ka tänapäeva maadlejatele.

GEORG LURICH RÄÄGIB MAADLUSEST*

Maadlemine (võitlus), mis on niisama vana kui inimsugu, on suursugune sport. Ta seisneb selles, et panna oma vastast, kellega võidupärja pärast heideldakse, jõu, väleduse püsivuse, vaimutera- vuse ja kavaluse, geniaalse, vaimurikka leidlikkuse ja keharaskuse ning -suuruse kaasabil kõigi kunsti nõuete järele mõlema õla peale, kasutades sealjuures kunstipäraseid, osavaid ja kavalaid võtteid. Nagu keha ja tema liikmete liikumisvabadus on piiramatu, on ka neid võtteid arvutu hulk, ja seda mitmelaadilisemaid võib neid leida, mida suurem on leiutaja and, millel niisamuti pole piire määratud. Võidupärja pärib see, kes on pannud vastase nõuete kohaselt mõlema õla peale ja teda hoidnud selles seisukor- ras mõne sekundi paigal, või on teda sundinud, kaasvõitleja üle- võimu tunnistades, põlve painutama, s. o. alla andma ja edasisest võitlemisest lahti ütlema.

Keelatud on kõik võtted, mis liikmete ja liikmejatkude loomu- like liigutuste vastu käivad, sest maadlemine on selleks, et keha karastada, tugevdada ja värskendada, mitte aga teda vigastada ja moonutada.

Niisamuti, nagu inimsugu ei koosne ühest ainsast rahvusest või ühest ainsast rahvatõust, nii on ka kujunenud ja arenenud mitme- sugused maadlusviisid — iga rahvuse iseloomu kohaselt.

Mõnel maal, kus maadlus kodusem, leidub mitu selle spordi süsteemi, nii näit. Šveitsis 2, Kaukaasias 2 ja Eestimaal koguni 3. Peale selle veel hulk teisi jõuharjutusi, mille abil need rahvad oma kehajõudu mõõdavad ja tugevdavad. Nendest mitmesugustest maadlusviisidest kõnelen kord edaspidi.

Kõigist maadlusviisidest on aga kõige tervislikum, esteetilisem (ilunõude kohasem) ja keha korrapäraselt arendav vana kreek- laste ja roomlaste klassikaline maadlus, mida sellepärast ka kreeka-roomsa võitluseks nimetatakse ja mis oli, pärinedes juba Homerose aegadest, Olümpia mängudes hiilgepunktiks. Vana Kreeka ja Rooma riikide langemisega varises ka nende sport unu- tusehõlma, kuni viimaks, umbes poolesaja aasta eest, prantslased ... tõid selle ühe jalaga juba hauas seisva spordi uuesti päeva- valgele, uuendasid ajakohaselt, arendasid ta peaaegu teaduseks ja seadsid väärilisele, kõrgele alusele nagu kuninga kunagi teiste spordiharude seas. Sellest ajast peale algas selle lugupeetuma

* Katke G. Lurichi kirjutusest «Võitlus — tervise allikas».

maadluse uuestisünd (renaissance), mispärast ta ka omandas täie õigusega kreeka-rooma maadluse kõrval veel prantsuse võitluse nime.

Maadluse tehnilist külge arutuse alla võttes, pean kõigepealt tähendama, et enne kui keegi võib koostada endale teatud kindla võitlusplaani, olgu see kaitseks või pealetungimiseks, peab ta välja uurima oma vastasel kõik tema tugevad kui ka nõrgad küljed, — ühe sõnaga peab õppima teda täpselt tundma. Kui ta selle vastasega pole veel kordagi võidelnud ja isiklikult ei tunne, siis tunneb ta teda vähemalt kuulduste järele. Ta vaatab spordiajakirjandusest, et tuvuda tema jõuavaldustega, rekorditega, teeb sealt järeldused tema tugevate ja nõrkade külgede kohta, mis spordimeeste ringkondades enam-vähem ka juba kuulujuttude kaudu tuttavad, muretseb temast endale nii palju kui vähegi võimalik fotosid igas asendis, et temast anatoomilist pilti saada, mis võib küll olla ainult ligikaudne, kuid suudab siiski näidata, missugused lihased on vastasel arenenud kõige rohkem ja missugused kõige vähem. On see teadete kogumine õnnestunud, siis teab ta täpselt, missuguste võtetega võib talle saada kardetavaks ja missuguste abil ta ise võib vastast visata*. Täiesti kindlale otsusele jõudmiseks, oma arvamuse kontrollimiseks, vaadatakse veel kord spordiajakirjandust. Sobivad nüüd enda kogutud ja spordiraamatute teated, siis on see

* viskama = (siin) seljatama (Toim.)

suur pluss ehk samm edasi. Siiski on see kõik alles pealiskaudne, teoreetiline vastase tundmaõppimine ja mõõduandvaks jääb ikkagi tegelik kokkupuutumine. Sel põhjusel on ka kahe vastase esmakordseks kokkupuutumiseks määratud kõigest 20—30 minutit, et nad selle aja jooksul üksteisega tutvuneksid, üksteist väljaprooviks, uuriks, ja et neil võimalus oleks koostada järgmiseks maadluspäevaks hästi läbimõeldud ja organiseeritud võitlusplaani — niihästi strateegiline kui taktikaline, praktiline kui ka teoreetiline. Isegi siis, kui mõlemad vastased tunnevad üksteist väga hästi, mõne aja eest on teineteisega ehk koguni maadelnud, on see järeleproovimine siiski otstarbekohane. Sest maadleja kuju ja omadused on alati muutlikud ja mitmekesised, sagedasti temast endast olenematul olude mõjul nagu kliimavahetus, toidud jne. (teatavasti on igal maal oma rahvusroad, mis ühele maitsevad head ja kosutavad, teisele aga mitte). Sellepärast on uus, värske järeleproovimine, veel kord analüüsimine soovitav, isegi tingimata tarvilik, sest nagu lihalik inimene ülepea ei saa midagi täielikku luua, nii ei või ka keegi oma vastast üleliiga hästi tunda. Lastakse aga esimene kord üle 20—30 minuti maadelda, siis on vastased peale seda, kui nad üksteist on eksamineerinud, juba kaudis väsinud ja maadluse-ägeduses ei leia nad enam aega hästi läbimõeldud võitlusplaani välja töötada — maadlevad selle asemel ülepeakaela edasi ja maadlemine kujuneb igavaks, lolliks, publikule haigutusi pealeajavaks rassimiseks. Võib ka nõnda juhtuda, et üks maadlejatest on vahepeal paremaks saanud. Ja just selle läbi, et ta paremaks saanud, on ta sageli halvemaks muutunud. Esimesel silmapilgul paistab niisugune tõendus olevat küll vassimine, kuid lähemalt vaadates näeme, et see on täiesti õige. Võtame näiteks, et üks maadlejatest selle aja jooksul, kui ta tänase vastasega viimast korda võitles, on ennast parandanud, nimelt, ütleme, eriharjutustega on ta oma käsi arendanud kaugelt üle korrapärase kehaehituse harilike piiride. Usaldades oma käte ebaharilikku jõudu, paisub nüüd tal hari ja ta laseb end hukutada võtetele, mis tema käte tugevusele küll läbiviidavad, kuid teistelt lihastelt toetust ei leia — järelikult on kindla aluseta. Kätelihaste arenemisega ei ole nimelt teised lihastegrupid suutnud sammu pidada ja jätavad ta nüüd haledalt hädasse. Nõnda langeb nii mõnigi oma ettevaatamatuse ohvriks ja peab end alaväärsemaks tunnistama.

Vastase «läbi ja läbi» tundmaõppimiseks juhivad maadlejad, igaüks muidugi omaette, oma vastastikke üheaegseid kallaletunge nii, et pingutada mitte ainult üksikut lihasgruppi eraldi, vaid ka teisi, et sel viisil nende omadusi — püsivust, jõudu, painduvust läbi proovida, sealjuures aga oma mitmesuguste lihaste jõudu ja omadusi võimalikult varjates ja tumestades. Selgemaks arusaamiseks toon mõned näited. Kui ma vastasel käerandmest kinni võtan ja tema kätt enda poole tõmban ning see õnnestub mul ilma suurema vastupanuta, üsna kergesti, siis tean, et tema vastumõjuga lihasgrupp, käesoleval juhtumil biceps (kahepäine õlavarre lihas) on minu omast nõrgem. Ümberpöörduvalt — püüan ma suruda vastase käevart tagasi, siis eksamineerin ma tema triceps'i (kolmepäine õlavarelihas) jõudu. Mitmesuguste teiste liigutuste ja manöövrite abil proovin ma tema deltoid'i (õla kolmnurklihas), latisimus torsi (lai seljalihase), pectoralis'e (rinnalihakse), supinator'i

(labakäe pöördelihäs), pronator'i (ümmargune sissepööräja lihas) jne. jne. jõudu. Kuid ka minu vastane ei haiguta ega hoiä käsi taskus, vaid uurib mind samasuguse õigusega, ühtlasi takistades mind täiesti vabalt tegutsemast. On mul siiski õnnestunud avastada vastase nõrk koht, siis pean juhtima kõik oma kallaletungid, paraadid, kontra-atakid (vastulõõgid) jne. selle ainsa hella koha peale ja seda nimelt mitte otseste tormijooksude näol, sest lollus oleks minu poolt vastasele oma kaarte näidata ja talle ilmutada, et olen teda ära tundnud. Ei — minu vastane peab alati pimedusse jääma ja arvama, et mina olen jõudnud tema kohta valeotsusele. Ma pean seda tegema mitmesuguste luure-manöövritega ja kavalate kombinatsioonide näol, mille järeldus aga siiski alati, nagu halastamatu auruhaamer, vastast mehaanilise täpsusega just sinna tabab, kust ta kõige hellem on.

Kuid, nagu tähendatud, ei ole ka minu vastane maganud ja on eksamineerinud samal viisil ka mind, et minu nõrka külge välja nuuskida. Ütleme nüüd, et ka minul on üks või mitu «Achillesse kanda,* mis pakuvad vastastele head kallalekippumise punkti, siis pean kõige endal käepärast oleva kavalusega ja kõige suuremaid jõupingutusi tehes, vastast eksiteele viima oma nõrkade külgede suhtes. Piltlikumaks seletuseks ütleme, et minu nõrgaks küljeks on kael, käed aga esindavad tugevat külge.

Kui tema nüüd mind kaelast** rebib, katsun kaela ära peita õlgade vahele, et talle anda vähem tabamispunkti. Muidugi, kaela ma maha lõigata ja tasku pista ei või — ikka saab ta selle viimaks kätte. Ühtlasi teen ma kaela, mis nagu tähendasin, oli nõrk, veel nõrgemaks, kui ta mul tõesti on. Isegi sedavõrd nõrgaks, et teine kahtlema jääb, arvates — ei, nii nõrk ei või tal küll kael olla! Sellega saavutan ma vastupidist, nimelt: ta hakkab minu nõrka külge tugevaks pidama, millega olen viinud tema valearvamusele, ja ta jätab mu kaela rahule, nii, nagu algebras miinus ja miinus annavad plussi.

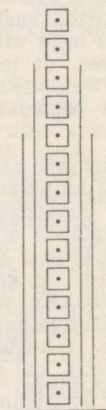
Kui ta mind kätest tirib, mis mul tõesti tugevad, siis annan ka seal järele, mitte aga nii silmatorkavalt palju, vaid loomulikult ainult sedavõrd, et ta arvama hakkab, nagu oleks see minu nõrk külge. On mul see korda läinud, siis olen ma juba võitnud ja võin suure Caesarina ütelda: «Tulin, nägin, võitsin!» Sest mul läks korda välja uurida vastase nõrku kohti, viies teda enda kohta eksiteele ja jäädes talle «terra incognita'ks». Kõige tähtsam selle juures on veel see, et tema jätab täitsa rahule minu nõrga kaela, mida peab ülitugevaks, juhtides kõike oma jõudu minu tõesti tugevate käte peale, mis nüüd tema arvates on nõrgad. Ja nii

* Kõigil vanaaja kangelastel oli teatavasti üks õrn koht, mille kaudu vastane hõlpsasti tema üle võimu võis saada, nii näit. Simsoni juuksed, Siegfriedil pärnaleht seljapeal ja Achillesel kand. Viimast tarvitatakse nüüd üleüldse õrna koha tähendamiseks.

** Kael on ülepea kõige mõnusamaks kallaletungimise kohaks. Võib otse ütelda, et kael on inimesel sama, mis laeval tüür. Kui ma näiteks tahaksin vastast paremale poole painutada, siis oleks minu poolt lollus ja asjatu jõukulutus teda õlgadest tõmmata, vaid palju hõlpsam ja kasulikum on teda lükata või tõmmata kaelast, millega võin teda, kui olen hästi osav ja ettevaatlik, juhtida igasse soovitavasse asendisse.

koondub terve kallaletungimine aina ja üksnes minu käte peale. Sellepärast võin kogu oma jõu, mis mul seni oli kaelas, õlgades jne. tagavaraks, sealt vabastada ja juhtida kättesse, s. o. kallaletungimise kohtadesse. Suur kasu on nüüd see, et ma tean, missuguseid võtteid ta nüüd ainult ja üksnes võib teha, nimelt käeviskamise, käetõmbe, üle- ja vahekäe jne. võtteid. See kõik on mulle nagu ette signaliseeritud.

Vastasel juhul oleks minu seisukord märksa halvem ja seda võiks võrrelda umbes sõjalaevaga lahingupiirkonnas. On merel lahingut oodata, siis peab soomuslaev alatasa auru all olema, ja ka valvel, sest ta ei tea, kust kohalt ja missugusel ajal hoop vaenlase poolt tuleb. See alaline valvamine ja täisauru all olemine on aga suur jõukulutus. Niisamuti ka maadlemisel. Kui ma ei tea, kust poolt vastane mulle mõtleb kallale kippuda, pean hoidma oma lihased alaliselt igast küljest ja kõige tugevamalt pingul. Kõige tugevamalt sellepärast, et ma ei tea, kui suure jõuga vaenlane katset teeb — kas 4 või 20 puudalise rõhumisega. Lihaste pingutamine on aga suur jõukulutus, ja teadmine, et ma seda jõudu, mida mul ei või olla iialgi üleliiga palju tagavaraks, pean raiskama nüüd asjata — see teeb meele haigeks, rõhutuks, kusjuures aga vastane naerab ja irvitab, tehes mitmesuguseid võtteid minu ärritamiseks. Samuti on vastasel võimalik oma jõudu kokku hoida ja atakeerib ainult siis, kui tahab, kas või üsna väikese jõuga, millele mina pean vastu panema kogu oma jõu.

Tihti küsitakse, miks maadlejad alati vehivad ja on liikumises. See on selleks, et jääda liikumishoogu (temposse), just niisamuti nagu juukselõikaja klõbistab kääridega ka siis veel edasi, kui ta ühe juuksetuti maha on lõiganud ja teist lõikama hakkab. Kui ma maadlemises korraks seisma jään, ja siis äkki teen liigutuse, teab vastane kohe — «ahah, nüüd tuleb see ja see võtel!» Liigun ja vehin ma aga alati, siis on ta nagu pimedusega löödud ega tea, kust kohalt ja missugune hoop võib järgneda. Pealegi on ka füüsiliseaduse järele igasuguse liigutuse seismapanek — jõu kulutus ja tempo kaotus, ja uuesti liikuma-panemine — jällegi jõukulutus.

Vastast nõnda petta, et ta sellest aru ei saaks, ei ole sugugi nii kerge, nagu ehk mõni mees arvab, ja kaugeltki iga maadleja ei saa sellega hakkama. Võrdlemisi kerge oleks see siis, kui vastane oleks tuim, vähese arusaamisega, kuid olud ise teevad ta elutargaks. Elukutseline maadleja saab palju reisida, puutub igasuguste inimestega kokku ja muutub tahes ehk tahtmata hingeteadlaseks. Kui ma nüüd näit. ühe lihasgrupi teen 30% nõrgemaks, siis peab see ka selleks jääma, s. o. ma ei tohi seda unustada ega pärast kogemata tugevaks teha — niisugusel korral on vastane mind läbi näinud ja mina haledasti sisse kukkunud. Vastane ei ole ju ka «pea peale kukkunud» ja võib hakata mind ootamatult uuesti eksamineerima, nimelt siis, kui sa ülepea ei aima, hakates tõmbama seda lihasgruppi, mis temale jäi kuidagiviisi kahtlaseks. Olen ma oma viguri vahepeal unustanud ja panen nüüd täie jõuga vastu — sellega olen ühtlasi oma kaardid temale lahti teinud ja jään pika ninaga. See ei ole veel ainuke viis, kuidas võid sisse kukkuda, vaid sa ise võid talle selles asjas koguni veel kaasa aidata: oma pealetungimistega ärritab ta sind mingisugustele järskudele liigutustele, ja ägedusse sattudes unustad pimedas vihas, et ettevaatus tarkuse ema on. Kõige selle pealt, mida oled poole tunni jooksul tema eest hoolega varjul hoidnud, tõmbad siis loori ühe sekundi jooksul.

Nagu sellest näha, peab võitleja olema hea psühholoog, et teada, kui kaugele võib minna teise ninapidi vedamises ja kas vastane seda kõike ka ära seedib.

Niisiis on maadlemiseks vaja palju häid omadusi: kõigepealt 1) jõudu ja tervist, mis nagu juba mitmel korral tähendatud, on üks ja seesama; 2) osavust; 3) väledust; 4) kiirust*; 5) püsivust; 6) kõigi võtete tundmist; 7) head orienteerumist (silmapilgu jooksul igast seisukorrast õigesti aru saada); 8) ettevaatust; 9) südist (seda, mis nõuks võetud, ka kohe teoks teha); 10) julgust; 11) eneseusaldust; 12) leidlikkust ehk vaimuteravust, sest maadlemises ei ole aega hakata sepitsema tarvilikke võtteid nagu kokaraamatu järele roogasid, vaid see peab sul nagu välk peast läbi käima, et oleksid alati löögivalmis; 13) külmaverelisust; 14) halas-

* Kiirus pole muud kui kiire liigutus, ja kiire liigutus on — jõud. Kellel jõudu on, see tõstab ka raske asja kiirelt, kuna aga see, kellel niipalju jõudu ei ole, teeb seda pikkamisi ja seejuures tal jalad värisevad.

Niisamuti on ka püsivus jõud, ainult teises valguses — mitte silmapilkne jõud, vaid alaline, kindel ja kestev.

Järelikult: jõud, tervis ja kiirus on üks.

tamatust; 15) enesevalitsemist; 16) enesesalgamist; 17) ettevõtlikkust; 18) võidujulgust; 19) silmamõõtu; 20) mitmeaastast praktikat; 21) energiat. Peale selle peab maadleja tuim olema iga häda vastu, mis maadlemises juhtub. Kõige selle kõrval veel hea psühholoog, matemaatik, füüsik, anatoom jne.

Mõjuvat osa etendab muidugi ka keha raskus ja suurus.

Ülitähtis on selle kõige juures veel kombinatsioonid, sest maadleja ei ole ka siis veel kaugeლtki täielik, kui tal on kõik eespool ülesloetud omadused. Otse niisamuti, nagu need kõik pole veel malemängijad, kes tunnevad malelaua ruute ja vigurite käike. Mängu alguses on mõlemal vastasel ju ühepalju vigureid ja ühesugune võidulootus, kuid võidab see, kellel on parem kombinatsiooni-and.

Kui ma olen nüüd saanud vastasest eksamineerimise teel õige pildi, siis pean kõik tema maadlusomadusi enda omadustega võrdlema, karvapealt hindama ja ühise nimetaja alla viima. Ütleme, et arvestamise teel olen saanud nüüd temale 100, endale aga kõigest 80 maadlusüksust. Meeletu, otse enesetaplik eksitus oleks nüüd lüüa vastasega otsekohest lahingut. See poleks muud kui ühe jao teisest lahutamine, kusjuures mina, jäädes 20 üksuse võrra vähemaks, kaotaksin.

Sellepärast pean jätma kallaletungija osa esialgu vastasele, ühtlasi meelitades teda kavakindlalt niisugustele võtetele, mis nõuavad temalt suurt jõudu, järelikult väsitavad teda, missuguseid aga mina vähese jõuga võin halvata. Sel kombel kaotab ta ikka järkjärgult ühe teatud osa oma ülevõimust. Kuigi ma sealjuures passiivne (tegevusetu) olen ja tema aktiivne (tegev), siiski olen ikka mina, mitte aga tema, seisukorra peremees ja valitsen oma vastase üle. Pealtnäha paistab see ütlus olevat küll arusaamatu, kuid seletuse leiab ta selles, et ma vastasele annan võimaluse ainult teatud — minule kasulikes, temale kahjulikes — piirides kallaletungite ette võtta, pealegi ainult teatud liigutustega ja asendites. Teiste sõnadega: mina kirjutan ette vastasele tema liigutused, ilma et ta ise seda teab, ja ta täidab neid nagu meedium. Ta tohib atakeerida ainult nõnda, nagu mina seda tahan, koguni mitte nii, nagu ta ise tahaks ja tal jõu kokkuhoiu mõttes kasulik oleks. Tehniliselt nimetades, oleks tema tegevus niisiis aktiivne passiivsus, minu oma passiivne aktiivsus. Paremaks arusaamiseks kirjeldan seda järgmise näitega: vahekord minu ja vastase vahel on nagu 80:100. Mina lasen kõhuli maha, et tal oleks võimalik töötada minu kallal kaelahoovadega, mida ta ka ei jäta tegemata. Tähendame ka, et minu kehakaal on 6 puuda. Kui tema nüüd minu kalla töötab kuni 6 puudalise rõhumisega, siis halvab seda minu keha surnud raskus, ilma et sealjuures pruugiksin kulutada ainustki grammi enda jõust. Niisiis olen ma jõu kokkuhooldmise mõttes temast märksa paremas seisukorras. Rõhub ta aga juba mõne grammigi võrd suurema jõuga kui minu keharaskus, siis saab ta juba panna minu keha liikuma. Vastukaaluks tõstan ma aga nüüd üles ühe jala, või, et mõju suurendada, kui seisukord seda nõuab, mõlemad jalad, kuni vinklisse (täisnurgani). Selle keha tasakaalu paigast nihutamise läbi võin ma keharaskust märksa suurendada. Minu vastane peab jällegi juba tugevamalt rõhuma ning on teadmatult saanud minu käsualuseks, sest ma olen liitu astunud loodusseadustega. Kuna minu vastane peab nüüd

rõhuma rohkem kui 6 puudaga, ütleme 8—9 puudaga, sest ettepoole painutatud jalad suurendavad sedavõrd keharaskust, siis tuleb mulle nüüd veidi abiks emake-maa, sest füüsika seaduste järele on rõhumisjõud sama suur kui vasturõhumine. See tähendab: kui tema 9 puudaga minu peale vajutab, ei rõhu ma veel ainsa grammi-gagi talle vastu — selle 9 puudase vastusurve saan ma maa käest, kes tema vajutusjõudu otsekui ära neelab, nulliks teeb. Nii olen ma siis 9 puuda võrra oma vastasest ees — «mul on suur handicap», nagu öeldakse rahvusvahelises spordikeeles. Rõhub tema aga nüüd veel rohkem kui need 9 puuda, siis hakkab ma üsnõ vinklis jalgadega ägedasti siputama, mis suurendab keharaskust ligi 12 puudani. Raske on seda võhikul uskuda, et need järsud liigutused keharaskust sedavõrd suurendaksid. Sellepärast soovitan neile, kes minu sõnade juures vahest ehk kahtlevad, teha järgmine katse. Kahtleja astugu detsimaalkaalule, pangu pabeross suhu ja tõmmaku tikuga toosilt paar korda tuld. Juba nende väikeste liigutuste puhul võib ta näha, kui suurt vahet kaalu-keel näitab. See väike, vaevalt kahenaelaline liigutus suureneb kümnekordseks. Ja kui 5-puudane mees hakkab detsimaalkaalu peal veel trampima, näeb ta ehmatusega, et kaal 8—9 puuda näitab.

Mida näeme nüüd lõpuks?

Vastane nägi vaeva ja töötas mis oskas, 6 puudaga alates ja 12-nega lõpetades, kuid mina ei olnud tarvinud sealjuures veel teragi oma jõudu, küll aga hoidnud seda targalt tagavaraks.

Ja kui ta nüüd 12 puudaga koormatud olles veel 1 grammi rohkem rõhub, kui 12 puuda, alles siis ei jää mul muud üle, kui kas oma jõudu tarvitada või sillaga, piruetiga (pea peale keerutades) ehk ükskõik missuguse pöördega end vabastada vastase rohkem kui kümnepuudalisest kaisutusest.

Minu vastasel tuli aga see rüseelemine maksma vähemalt 5% tema jõust ja niisiis oleks meie vahekord nüüd 80:95.

See on alles algul. Lõpule lähenen sellega, et meelitan teda töötama teiste pealetungide läbi väsitavate hoovadega (võtetega), mille mõju mina aga halvan oma kahe- kuni kümnekordsete (domblex-detsimal) hoovadega. (Näide: väikese sõrmega detsimaalkaalu õla peale vajutades võib suure mehe üles tõsta). Selle läbi kaotab tema nüüd, ütleme, 6% oma jõust, mina aga 3%. Nõnda ikka edasi toimides juhin asja nii kaugele, kuni meie jõudude vahekord kujuneb nagu 50:50, s. o. oleme ühejõulised.

Siit peale on otsustajaks juba teooria ja kõrgem intelligents. Niisiis peab püüdma vähendada vastase jõulist ülekaalu igasuguste kavaluste ja ümberhülilmistega, et saaksime mõlemad ühejõuliseks. See on maadluse põhijoon ja -mõte.

Igal maadlejal on oma kõige armsam võte, mille abil ta on harjunud teist võitma. Ja niisamuti nagu malemängijad näevad partii käiku kaugele ette, tunneb iga maadleja teise taktikat ja strateegiat ning teab hea teoreetikuna ja praktikuna, mis moodi tema vastane lõpuks tahab võita.

Piltlikuks seletuseks võtame järgmise näite:

Vastane teab, et minu armsamaks võtteks on võte «x» ja püüab seada maadlemist nõnda, et mina seda võtet ei saaks tarvitada. Kuid see ei päästa teda veel vältimatust saatusest. Mina teen ataki (pealetungi) «a», kuid mitte selleks, et teda sellega visata, vaid et teda niisugusesse seisukorda panna, kus ta oma päästmist peab

otsima kaitstes «b», millega ta nüüd küll «a» vastu on kaitstud, vastasele aga ukse lahti teeb pealetungi «c» jaoks. Nõnda ikka ühest võttest teise läheb see edasi nagu lõputu ahel, sest univertsaalset kaitset — niisugust kaitset, mis varjaks igasuguse võtte eest, pole olemas. Nii kaugele ei ole veel teadus arenenud, ja kui keegi niisuguse lelaks, oleks igaüks võitmatu ning teise viskamine võimatu. Kuid inimene on igas asjas kaugel täiuslikkusest, niisamuti ka oma paraadides, kaitsetes jne. — ühe vastu kaitseb nendest see või teine, teise vastu aga jätab hoopis abituks.

Mida kauem maadlus vältab, seda keerulisemaks muutuvad atakid, niipea kui nad on üle jõudnud sissejuhatus-järgust:

Ütleme, et ma teen ataki «l», siis jääb vastasel juba terve valik võtteid, m, n, o, p jne., mille abil ta võib end minu ümberhaardest vabastada. Õige maestro (meister), kes on hea psühholoog, arvestab matemaatilise, mehaanilise ja füüsikalise täpsusega välja, missuguse nendest 3—5 kaitsetest vastane valib, nimelt, missugune kaitse vastab kõige rohkem vastase iseloomule, väledusele, püsivusele, intelligentsile, kehakaalule jne. On see õigesti tabatud, siis jõutakse temast ette ja lõगतakse see tee ära. On väljaarvamises aga eksitud, siis on see repertuaar ka läbi, siis algab vana laul uuesti peale ja terve maadlus läheb teistesse rööbastesse, kuid ikka sellel sihtjoonel, et mul lõpuks oleks võimalik atakki «v» teha, mille järele temale jääb viimaseks sunniviisiliselt kaitseks «w», mida tehes ta aga ka langeb iseenesest kujuneva matemaatilise järjekindlusega ja vältimatult minu võtte «x» läbi. See kõik käib täpselt nagu uurivärk.

Mõnel maadlejal tuleb vahel selle eest, et teda ei visatud, tänada oma piiratud mõistust. Nimelt teeb ta niisuguse kaitse, mis käesolevale silmapilgule sugugi ei vasta, teoreetiliselt on vale, vastasele niivõrd ootamatult tuleb, et see seda kasutada ei saa ning lolluse tegijale annab võimaluse väljalipsamiseks. Sest maadleja-filosoofi silmapiir on laiem ja ei pane mõnikord seda tähele, mis just tema nina all sünnib — «Puud on ees, sellepärast ei näe metsa!»

Sellega ei tule veel öelda, nagu oleks lollus võitlusanne, sest vahel leiab ka pime kana iva ja seisma jäänud kell näitab kaks korda päevas õiget aega. Niisamuti nagu kukke, kes seismajäänud kella sabaga laua pealt maha lükates selle kogemata tiksuma paneb, uurmaakriks ei või tunnistada.

«See maadlus ei ole ju enam sport — see on otse teaduseks saanud ja endale aupaiga šahhi kõrval pärinud!» hüüdis tulises vaimustuses maailmakuulus maletaja dr. Siebert Tarrasch (Nürnbergist), saades minuga tuttavaks. «Rohkemgi veel — igas maadluses on tosinaid partiisid, nimelt — iga üksik atakkide seeria ja tsükkel on üks partii.»

Olgu nüüd vähest mõni teine, aga mina isiklikult ei suuda sellele vaimurikkale võrdlusele vastu vaielda. Pean isegi veel tähendama, et otsekui malemängus mitu avamängu on olemas (näit. lipugambiit, ratsu-gambiit, Evans-gambiit jne.) niisamuti ka igal maadlejal on oma iseäralikud, armsamad maadluse avamisviisid. Niisamuti nagu mõni malemängija on hea partii alustaja, ka keskmängus jääb heaks, kuid lõppjärgus enam võidukindel ei ole, on lugu ka maadlejatega: hakkab toredasti peale, aga lõpus on hing kinni ja vilistab viimasest august. Mõni jälle on hea pealetungija,

kuid kaitsmisest ei tea midagi. Kui üks väga hea ekstraklassi võitleja, keda me kõik oleme harjunud nägema ainult pealetungil, kord kellegagi kokku pörkab, kes temast terakesegi parem, kaotab ta oma meelekindluse, jääb teise kätte mängukanniks ja kukub rutem kui mõni teine temast halvem maadleja. Mispärast? Sellepärast, et see nõrgem maadleja on tuhandeid kordi end maadluses kaitsnud ja tunneb kõiki neid võtteid, kuna aga see karujõuga pealetungija satub esimest korda niisugusesse tundmatusse olukorda, kus tal kõik pahupidi ette tuleb, teiste sõnadega — «vikat sattus kivisse» (malemängus on kuulus Jankowsky üks vihasematest pealetungijatest, aga kui ta oma pealetungimist lõpuni ei saa viia, kaotab ta).

Mõni maletaja on väga hea teoreetik. Kui ta kirja teel, ilma pealtvaatajateta mängib, võidab ta, vastasega aga vastamisi — kaotab. See tähendab, — on tal aega kodus iga käiku hoolega järele mõelda ja analüüsida, siis ta võidab, turniiril aga, kus see võimalus puudub, läheb ta varsti peast segamini ja kaotab. Samuti on lugu ka nende maletajatega, kes 30—40 vastasega ühel ajal mängides võidavad, saavad aga üheainsa tubli vastasega kokku — kaotavad.

Malemängu ja maadlust võrreldes, tähendas sellepärast ka dr. Tarrasch: «Kui kaks jumalat malet mängivad, siis jääb partii pooleli. Võita võib ainult see, kelle vastane esimese vea teeb. Jumalad aga teatavasti on eksimatud. Mis eriti Abergisse puutub, siis on ta nagu matemaatik kunagi — silmale ta maadlus väga vaheldusrikas ega ülipõnev ei ole, kuid ilu seisab siin selles, et ta alati võidab, nagu dr. Laskergi malemängus.» Mind võrdles ta Tšigoriniga, kes «teaduse kulunud teed kõrvale jättes, nagu komponist, ikka midagi uut komponeerida ja luua püüab.» Ja just selle läbi on ka maadluses palju uuendusi ja täiendusi juurde tulnud, maadlusoskuse piirid laienenud.

Leidub ka nn. popurrii-maadlejaid. Need on mehed, kes igast maadlus-süsteemist ja -võttest midagi teavad. Nad on seda endale pealiskaudselt sisse tuupinud, ilma et sellel oleks kuigi kaugele ulatuvat põhja all. Suures võhikute hulgas äratav see aukartust. «Vaat', kus alles mees, kes midagi mõistab!» arvavad nad, kuna aga mitmed pealtnäha lihtsad võtted, mida hea matemaatik teeb, neile kaduma lähevad — ainult asjatundja astraal-silmal õnnestub seda sügavalt väljamõeldud ja peenelt arvestatud võtet tabada.

Ja ülepea on rahvale, nagu teada, raske meeldida. Tihti kuuleme meie, maadlejad, kuidas rahva seast hüütakse «miks sa teda ei viska!»

Asi näib nende meelest üsna lihtne olevat: viimase liigutusega olen ma vastasel, kel juba üks õlg maas, ka teise üsna maa ligidale surunud. Puudub ainult üks nõks, nagu öeldakse.

Põneva maadluse pealtvaatamise ärevuses unustab aga rahvas, et kuna mina oma «käigu» ära olen teinud, on nüüd kord vastase käes «käiku» teha. Jah, kui minul võimalus oleks kaduma läinud tempot tagasi võita, kaht «käiku» järjest tehes, siis mõistaksin ma teda visata. Kuid malemängus on niisugune teguviis keelatud, maadluses aga — lihtsalt võimatu.

Tihti tuleb ette, et olen vastase juba maksimaalse (kõige suurema) jõupingutusega peaaegu «visanud», puudub vaevalt veel 20—30 naela rõhumist, et temalt lõplikult mõlemaid õigu vastu

maad suruda. Siiski pean ma endale ikka veel midagi tagavaraks hoidma — selleks juhtumiks, kui ta ehk kuidagi end lahti keerutab. Utleme, et mul on veel 40—50 naela tagavaraks. Üheksal juhtumil kümnest võiksin ma teda nüüd selle viimase jõutagavara abil lõplikult visata, kuid jääb veel kümnes juhus, kus tal ehk õnnestub kuidagi lahti rabelda — ja minul kõik laengud juba välja lastud!

Niisugusele hulljulgele ja kaelamurdvale manöövri-le ei tohi ma lasta end hukutada — see oleks hasart (õnnemäng), kus kõik pan-nakse ühele kaardile.

Selsamal põhjusel ei saada ka sõjas tubli väepealik ilalgi oma kõiki käepärast olevaid sõdureid tormijooksule, vaid jätab ikka veel mõned tagavaraks, kes siis vaenlast vastu võtaksid, kui see tormijooksjaid tagasi hakkab peksma, sest see päris «sugemine» tuleb teatavasti siis, kui oled sunnitud oma kaitsekraavi tagasi putkama. Siis langevad karvatordid, teiste sõnadega «külmad kupud vastu tahtmist!» ...

GEORG LURICH RAHVAPÄRIMUSTES

Lurichi imeteldavad jõu- ja osavusdemonstratsioonid löid tema isiku ümber rahva hulgas peagi legendaarse kangelase aupaiste. Tema kohta hakkasid liikuma rahvajutud, mille aluseks olid rahva loova fantaasia kõrval sageli ka tõesti toimunud sündmused.

Toome neist mõned.*

Ühel palaval suvisel päeval istunud Lurich, alles poisike, Väike-Maarjas ühe mäe nõlvakul. Kui palavus hakkas liiga tegema, jooksis ta alla orgu, et seal jaheda allika veega end vähe karastada. Joostes lõi aga poiss oma jala vastu üht kivi ja kukkus sellele käpuli otsa. Nüüd tõusnud ta üles, läind allikale, pand jalad ja käed allikasse ning pesnud end allika veega. Sellest saigi ta endale suure jõu. Ta läind tagasi kivi juurde, mille otsa oli enne komistanud, võt selle ja hakanud temaga mängima nagu kartuliga. See kivi olevat veel praegugi «Väike-Maarja mälestusmäe serval samblaga kaetud».

Täiskasvanud Lurich teinud mitmesuguseid vägitükke:

Kord ostis Lurich endale koduseks harjutamiseks kaks 25-puudast tinapakku ja sammunud nendega kodu poole. Üks tuttav mees sõitnud hobusega mööda ja kutsunud Lurichi vankrile. Lurich pani tinapakud vankrisse, istus ise otsa. Hobusele andis alles vedada!

Kord oli Lurich hobused adra eest ära rakendanud ja hobuste asemel ise põldu kündnud.

Kui Lurichi isa endale uut maja ehitanud, olevat poeg oma turjal kõik palgid metsast koju kandnud, samuti ka ehituse juures vajalikud kivid.

Kord tulid röövlid Lurichile kallale. Lurich võtnud ühel kraest kinni ja visanud ta tükk maad eemale. Teised panid jooksma kisades: «See on vana kurat isel!»

Tallinnas tulid kord Lurichile kaks varast kallale. Lurich võtnud neil kraest kinni, tagunud peadpidi vastamisi ja visanud üle plangu.

* Need on võetud (peale ühe, äsja kuuldu) ENSV TA Fr. R. Kreutzwald'i nim. Kirjandusmuuseumi rahvaluule osakonnast, Tõnu Võimula materjalidest. Huvitav on siinjuures märkida, et Eestis esinedes kogus ka Lurich koos oma vennaga rahvaluulet, mille saatis dr. J. Hurdale. Seda on Eesti Rahvaluule Arhiivis umbes 800 lehekülge.

Kord Rapla alevis ajand Lurich külameestega juttu, kui üks mõisnik sõitnud neljahobuse tõllaga teed mööda. Üks meestest ütelnud: «Tehke tee lahti, mõisa-saksad tulevad!» Selle peale ütelnud Lurich: «Veame kihla, ma pean selle rehepapi hobused sõidu pealt kinni!» Kui tõld jõudnud Lurichi kohta, karand Lurich tõlla taha, haarand kahe käega tõlla tagumistest ratastest kinni ja pidanud tõlla kinni. Hobused karanud ees püsti, kutsar and küll hobustele piitsa, kuid paigalt edasi ei ole sammugi saanud. Mõisnik roninud tõllast välja vaatama, mis lahti on, et hobused edasi ei lähe, tundnud Lurichi ära, võt taskust sada rubla ja and selle tõlla kinnipidajale. Lurich andis sellest osa talumeestele ja läks edasi.

Pööravere kõrtsi juures olevat üks suur kivi, mida nimetatakse Lurichi kiviks, sest Lurich olla sellele kivile kord tuule alla teinud.

Samuti liigub järgmine jutt:

Kord läinud mööda pikka mäeseljandikku mõisameeste viina-voor. Äkki juhtus õnnetus — ühel reel kõied katki ja vaat mäest alla. Mehed kõik järele, et vaati üles veeretada. Jõudsid veeretada küll kuidagiviisi seljandikuni, kuid ülespoole — mitte üks toll. Tuleb teed mööda keskmist kasvu mees, näeb — mehed hädas. Uustulnuk käsib mehi kõrvale astuda ja veeretab üksinda raske vaadi üles... Seal ta nüüd seisiski, naeratades alla meestele, kes ei tahtnud oma silmi uskuda. Lõpuks pääsid meestel keelepaelad jahmatusest lahti. Üks ütles suures imestuses: «Vaat, kus kurat!» Lurich ülevalt: «Ah, või mina olen kurat!» Järgnes kerge jalahoop ja vaat veeres mürinal alla tagasi. Lurich läks aga oma teed.

Kord läinud Lurich koos isaga mööda maanteed. Maantee ääres kraavis olnud hobune koormaga. Hobune ja hobusemees olid abitud. Isa öelnud pojale: «Mine, poiss, aita koorem väljal!» Lurich takseerinud olukorda, käskinud siis hobuse eest ära võtta, asunud ise aiste vahele ja tõmmanud koorma tee peale. Isä ütelnud: «Andis inimeselegi tõmmata — mis see vaene loom pidi veel tegema.»

Niisugune on Lurich eesti rahvapärimestes.

GEORG LURICHI MÄLESTUSE JÄÄDVUSTAMISEKS

Eesti rahva hulgast võrsunud suure atleedi Georg Lurichi mälestuse jäädvustamiseks otsustasid Eesti NSV Ministrite Nõukogu j. a. Kehakultuuri- ja Spordikomitee ning Eesti NSV Maadlussektsooni Presiidium alates käesolevast kevadest korraldada igal aastal maadlusvõistlused tema-nimelistele rändauhindadele.

Võistlused G. Lurichi nimelistele rändauhindadele korraldatakse mitmes etapis: märtsikuu jooksul kehakultuurikollektiivides, seejärel vabariikliku alluvusega linnades ja rajoonides, siis võistlusjuhendi järgi määratud rajoonide gruppides. Nii selguvad tugevamad maadlejad kõikides kehakaaludes, kes koos meie vabariigi koondmeeskonna kandidaatidega ning vennasvabariikide Läti NSV ja Leedu NSV parimatega võistlevad finaalturniiril, mis 1956. aastal peetakse G. Lurichi 80. sünni-aastapäeva tähistamiseks Tallinnas 26.—29. aprillil. Järgnevatel aastatel peetakse finaalturniirid vabariikliku alluvusega linnades või rajoonikeskustes.

Võistluste esimestest etappidest võivad osa võtta kõik maadlus-huvilised harilikus korras. Võistlustel rajoonide gruppides ja finaalturniiril esinevad maadlejad, kes on osavõtuks võitnud õiguse kohalikel võistlustel või kuuluvad vabariigi koondmeeskonda.

Finaalturniiril üksikutes kehakaaludes esikohtadele tulnud maadlejaid autasustatakse spordikomitee diplomitega ja G. Lurichi mälestusmedalitega. Peale selle saavad võitjad üheks aastaks Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt väljapandud Lurichi-nimelise rändauhinna, millele graveeritakse võitja nimi ja mida järgimiste võistlusteni hoitakse kollektiivis, millesse maadleja kuulub.

Eesti NSV Maadlussektsooni Presiidium peab soovitavaks, et G. Lurichi nimelistele rändauhindadele korraldatavate võistluste ajal, olgu need käitises või kolhoosis, õppeasutuses või masinatraktori jaamas, rajoonikeskuses või vabariikliku alluvusega linnas, korraldatakse vestlusi ja ettekandeid G. Lurichist, tema elukäigust, saavutustest, töökspidamistest jne. Veel elab küllaldaselt inimesi, kes on Lurichiga isiklikult kokku puutunud, teda maadlemas näinud või temaga koguni «rinna kokku pistnud». Kõnelgud nad võistlustele kogunenud noortele oma mälestustest.

G. Lurichi nimelistele rändauhindadele peetavate võistluste

algatajad loodavad, et need võistlused aitavad tõhusalt kaasa maadluspordi edasisele arenemisele Nõukogude Eestis. Äratagu need uut huvi raskejõustiku vastu üldse ja maadluse vastu eriti, õhutagu need võistlused meisterdama maadlusmatte kõikides suuremates kehakultuurikollektiivides, kus neid veel pole. Toogu G. Lurichi nimelistele rändauhindadele peetavad võistlused matile sadasid noori, kes hakkavad trennima niisama hoolsalt nagu tegi see legendaarne atleet. Aidaku need võistlused kaasa Nõukogude Eesti maadlejate spordimeisterlikkuse tõstmisele, andku need oma osa meie vabariigi koondmeeskonna ettevalmistamises Esimeseks NSV Liidu rahvaste spartakiaadiks. Seadkem endale eesmärk võita NSV Liidu vennasrahvaste sõbralikus peres maadluses esikoht! Selle eesmärgi saavutamine nõuab suurt ja süsteemikindlat tööd, kuid ühisel nõul ja jõul on see kindlasti saavutatav. Selle eesmärgi saavutamine tähendab esikoha võitmist maailmas, sest Nõukogudemaa maadlejad on parimad maailmas. Kui meie selle eesmärgi saavutame, siis oleme kõige paremini jäädvustanud Georg Lurichi mälestuse.

A-113573